

Олекса

Влизько

Вибрані

Поезії

Олекса Влизько

*ВИБРАНІ
ПОЕЗІЇ*

РАДЯНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК
Київ — 1963

У 2

В 58

*Упорядкування, передмова
«Поет недоспіваної пісні», примітки та редакція
Л. М. Н о в и ч е н к а*

ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО

Знайомлячись з радянською поезією другої половини двадцятих та першої половини тридцятих років, не можна не звернути уваги на одне досить помітне явище — яскравий і оригінальний талант поета Олексі Влизька.

Вже його перші вірші не були тими «спробами», якими, як правило, починала тоді свою дорогу більшість літературної молоді, а були тими, сповненими юної наснаги, вправними поезіями, що зразу ж привернули увагу читача. Ім'я поета Олексі Влизька вісімнадцятирічного київського студента, стало широко відомим, його творчість прикрашала сторінки тодішніх літературних журналів, було приємно спостерігати, як впевнено підіймається вгору, подібно гірському птаху, юний митець.

Мені довелося читати, друкувати в журналі «Молодняк» його перші вірші, багатьох разів зустрічався з ним з того часу, як Олекса, приїхавши вперше до тодішньої столиці Харкова, увірвався в спортивному костюмі до кімнати редакції. Творчість поета відповідала його характеру, поривному і енергійному, завжди неспокійному і воявоначному. Вже першими віршами він декларував цю рису свого характеру і свої поезії, намітивши лінію поведінки в своєму оптимістичному творчому поході.

*Не треба сліз і покаяння,
Коли буяння — на копу!
Дивіться тихо в-під паркання
На наше сонце, нашу путь,—*

сказав поет сентименталістам, які на десятому році революції ще жили поза громохким буянням творчих буднів, вколихуючи себе звучанням інших мотивів і відлунь.

*Вже не задзвонять, ні, шоломи
Забутих скіфів і сармат! —
Навіщо жаль? Новітні зломи
Бринять в оркестрові гармат!..*

сказав поет романтикам, які й на десятому році революції ниділи на віджитих химерах, вбачаючи в появі першого трактора чи не самого чорта, а в заходах колективізації — остаточний загиб вікової самотності українського села. Ще жили і діяли куркулі й непмани, ще надто часто класовий ворог випружинював свої пазури проти всього нового, творчого, революційного — і поет не був би поетом нової доби, коли б «всю свою звонкую лиру» не наструнив на мужній лад бойового гарту.

*Вогню, вогню — любові!
Хай кров кипить у грудях молодих!
Беру тебе, о світе мій терновий,
В обійми сонячні!..*

Ось таким і прийшов він у літературу.

Уже першу книжку поета «За всіх скажу» в 1927 році було відзначено урядовою премією на конкурсі до десятиріччя Жовтня. В творчій біографії Влизька не було ні спадів, ні пауз — він працював по-молодечому захоплено і, незважаючи на велику фізичну ваду, можна було позаздрити його енергії. Він багато їздив, багато читав, вивчав ретельно класичну спадщину, світову поезію.

Поет був справжнім романтиком революції і того її етапу, коли:

*Вся країна співав громом
Риштувань, будівництва, ремонтів,
Надбудов, відбудов, проектів,
Забудов і перебудов.*

Одним з учителів Влизька був Маяковський. У нього він учився гостроті думки і слова, відданому служінню справі Жовтня, в нього вчився стислості вислову, організації матеріалу, вибору тем.

Олекса Влизько був самобутній поет. Вплив Маяковського відіграв значну роль у ствердженні поетового кредо, але разом з тим він ішов власною творчою дорогою, а не сліпо наслідував свого учителя.

На відміну від багатьох поетів-сучасників Олекса Влизько широкий у виборі тем, в трактуванні найрізноманітніших питань свого часу. Його глибоко хвилюють внутрішні процеси в країні, він відгукується на багато суспільних явищ свого часу, а разом з тим його не обходить вся складність міжнародних проблем, боротьба за долю людства. Як гостро, по-справжньому і тепер звучать його «Балада колоніальних вправ з англійської мови», або «Балада з одрубаним хвостом» та ряд балад про страшну мерзенність колоніальної політики імперіалістичних хижаків. Читаючи його балади, думаєш: певно, це найяскравіші рядки в українській поезії, будь-коли написані на цю, на жаль, і досі живу й актуальну тему. І, вирізьблюючи своїм поетичним пензлем образ Леніна, поет не оминає саме цієї теми, що була такою заповітною у величних планах вождя.

Я сказав — вирізьблюючи образ вождя. Так, Влизько напружував всю силу, весь свій хист, щоб знайти прості й разом із тим ясні слова, якими б можна було в якійсь мірі відтворити образ Ілліча.

Запилена пара, жилетка. Побиті ботинки.
Краватка на боці. Звичайна фігура. Ну, да!..
Та гостро і чітко — нестримні маленькі хвилинки...
...Навіщо ботинки?.. А людство? Комізна? Мета?
Надвечір.—Удома.—Один.—Телефон.—Установа.
— Надія!?

— Я знаю!—Голодний!—Там каша—бери!
Хвилинка чи дві — пообідав: А далі, а знову:
— За працю, за працю!—Бо серце штовхає—гори!
Бо серце!.. О, серце, велике, безмежне, космічне...

І сьогодні, читаючи Влизька, ми поринаємо в обставини тих років, в обставини його юності, його творчого буяння, овіяного вітрами перших двох десятиріч революції.

Я любив цього поета, нашого «молодняківця» (він належав до літературної організації «Молодняк») і завжди був радий його відвідинам редакції. Він приїздив в Києва, де тоді жив і вчився, завжди схвилюваний якоюсь подією, збентежений якимись новими планами і завжди розпочинав зі мною напружену розмову очима і письмом. Сідав отак за редакційний стіл, брав кіпу паперових аркушів і писав запитання чи якусь свою думку і давав мені прочитувати. На тому ж аркуші я відповідав чи запитував... І так години на дві-три. Вияснивши всі питання, досхочу «набалакавшись», ми викидали всю ту «розмову» до редакційного кошика і йшли на Каплунівську вулицю до клубу ім. Блакитного...

Але це вже має більше відношення до нашого побуту, аніж до літератури і тому я на цьому кінчаю.

Десь у 1934 році Олекса Влизько вже не зміг навідати Харкова, а скоро ми дізнались про його трагічну смерть... Довго не видавалися його поезії — і от знову повертаються до читача полум'яні рядки дужого поета, пристрасного патріота, завжди молодого Олексі.

Павло Усенко

ПОЕТ НЕДОСПІВАНОЇ ПІСНІ

Сьогодні Олексі Влизькові було б десь за п'ятий десяток — трохи менше, ніж М. Бажанові, трохи більше, ніж А. Малишкові.

Історики радянської літератури, напевне, не раз замислювались і ще замисляться: а які художні слова зуміли б сказати в нашій сучасній літературі ті, чий творчий розвиток було силоміць і трагічно обірвано в 30-х роках? Що написав би, наприклад, Олекса Влизько в роки Великої Вітчизняної війни або в наші дні, яке філософське і стильове обличчя мала б тепер — після напружених шукань свого часу — його поезія? Як і всі подібні питання, це питання можна було б з легким серцем визнати марним, коли б не містилася в ньому дорога для кожного дослідника ідея розвитку, ідея перспективи. Чимало з тих, кого спіткала лиха доля, пішли з літератури і з життя, не встигнувши створити тих речей «усвідомленої ясності», тих атестатів незаперечної творчої зрілості, якими стали, скажімо, для Ю. Яновського «Вершники», для І. Кочерги «Пісня про Свічку». У таких письменників, належали вони до відносно старшого чи молодшого покоління, було ще майже все попереду — і зріла ясність

поглядів та думок, і повне переборення різних ілюзій та помилок, зв'язаних, передусім, з теоретичними платформами всяких літературних угруповань, і вивірена майстерність, і вихід на широкі простори народного життя. Коли б усе це збулось в дійсності, реальні твори, з якими вони входять нині в історію літератури, можливо, виглядали б лише епізодами з «підготовчого періоду» — аркушиками Антоші Чехонте, за якими йдуть книги Антона Чехова...

Але мусимо брати речі такими, якими вони дані історією. Літературна діяльність О. Влизька тривала менше десяти років, коротким було його життя, талант його не дійшов золотої пори зрілості. Але краще з того, що написав автор «Живу, працюю», безумовно, посідає помітне місце в історії української радянської поезії і явить собою значний інтерес для сучасного читача.

Подано стислі біографічні відомості про поета. Олександра Федорович Влизько народився 17 лютого 1908 року в м. Новгороді, де працював тоді його батько — дрібний службовець, згодом — народний учитель. В 1917 р. разом з родиною переїздить в с. Сингаївку, Звенигородського повіту на Київщині, звідки походив батько. Вчився в Новгороді, в м. Городищі і в с. Лебедин-Завод коло Чигирина—спочатку в початковій школі, потім в гімназії, потім у вищій початковій школі. Вищу освіту здобув на мовно-літературному факультеті Київського інституту народної освіти.

В тринадцять років малого Олексу спіткало нещастя: перенесена скарлатина дала ускладнення на барабанні перетинки, і він повністю оглух, що спричинилось, у свою чергу, до значних дефектів у його усній мові. Тим показіше, до речі, для Влизька, що в житті, як і в поезії, його ніколи не зраджували бадьорість, впевненість у собі, почуття зв'язку з товариством, колективом.

Друкуватись Влизько почав з 1925 року (вірш «Серце на Норд» в журналі «Глобус»). В 1927 р. вийшла перша книга його віршів — «За всіх скажу». Згодом, в кінці 1928 — на початку 1929 року, він разом з М. Семенком, М. Терещенком, І. Фефером подорожує по Німеччині, трохи пізніше їде на Памір,— враження й теми, підказані обома мандрівками, легко виявити в його наступних поезіях.

Починав Влизько як поет комсомолу, і з часу виникнення літературної організації «Молодняк» належав до неї, а також до Всеукраїнської спілки пролетарських письменників (ВУСПП). Пізніше він зближується з українськими літераторами «лівого фронту» (простіше кажучи, футуристами) і стає активним співробітником їхнього журналу «Нова генерація».

Початок 30-х років поет проводить в напруженій творчій праці, що чергувалася з численними поїздками на заводи й колгоспи.

В листопаді 1934 року за брехливим обвинуваченням О. Влизька було заарештовано. В грудні того ж року, після вбивства С. М. Кірова, він, ні в чому не винний, був по-лиходійськи страчений.

За свій недовгий літературний вік поет встиг чимало написати. Після першої книги майже одна за одною виходять збірки його віршів: «Поезії» (1927), «Живу, працюю» (1930), «Книга балад» (1930), «Hoch Deutschland» (1930), «Мое ударне» (1931), «П'яний корабель» (1933), «Мій друг Дон-Жуан» (1934) та ін. Популярність його першої книги — «За всіх скажу» — була такою великою, що її за недовгий час було перевидано три рази і відзначено премією Наркомосу УРСР.

В українську поезію середини 20-х років О. Влизько прийшов як сурмач комсомольського завзяття, заспівувач радянської юні, що ставала до праці і боротьби. Вже

в перших рядках, якими відкривалась книга «За всіх скажу», було виразно сформульовано її провідний мотив:

Крові б, крові і сили відерцем
Святогором понести до мас!..
Якби можна помножити серця,
Я помножив би тисячу раз!

Цим духом була наснажена майже вся «молодняківська» поезія того часу (П. Усенко, І. Шевченко, Л. Первомайський, М. Кожушний та ін.). Індивідуальними прикметами Влизька в його ранніх віршах були — яскрава, барвиста революційна романтика, висока емоційна напруга, літературно-естетична полемічність і «програмовість», прагнення до свіжого, лункого, часом навіть дещо «екзотичного» слова.

Цікаво подивитись на літературну полеміку автора «За всіх скажу». Об'єкти «сарказмів» та «іроній» поета — кімнатні творці («вимучую риму до сонця — серця: піітик!»), риторично-святкові поети, що стали «над буднями», дачники від поезії — «неокласики» («Садок! Баштан! Блакитне небо і повно в небі полуниця!»), співці мінору, що ставлять «бюстик Надсона...» В своїх віршах О. Влизько заявляє, що йому не по дорозі з «сентименталістами» (тут — в значенні тих же мінористів-самотників), що час проголосити невблаганне «ні» старій мрійливій романтиці (бо — «ти і він, і я — малеча у безіменні гроз і мас»), — це типова для нашої молоді поезії 20-х років полеміка, з її незаперечною силою в головному і слабостями в тих чи тих окремих пунктах. Звертаючи ж свій погляд за межі Радянської Країни, Влизько таврує презирством трубадура українського фашизму, звеличника Муссоліні і Ватикану — націоналіста Маланюка («Муссоліні, Христос і блазнюк. А під ними потворна держава!...»).

Це було те, що поет заперечував, з чим він воював. А що він стверджував? Про це чи не найкрасномовніше говорить одне з визнань поета, яке знаходимо у вірші, присвяченому Я. Савченкові:

— Я в себе, я вдома,
У країні й годині своїй!

Він справді почував себе чудово у своїй революційній добі, цей молодий поет, сповнений непідробного завзяття і оптимізму, поет, який умів так широко нести «повну сміху козубень». І художніх учителів, пишучи свої тодішні вірші, він обрав гарних: одним з них був П. Тичина — автор «Плуга» і «Вітру з України». Сама назва першої книги Влизька — «За всіх скажу» — з відомих тичининських рядків. А хіба не відчуваємо явних стилістичних «тичинізмів», скажімо, в цьому доладному гекзаметрі, сміливо пристосованому до нової теми:

Радісні ходять діди, а сини то вже що й казати.
Наче на свято.—Сьогодні трахтур приїхав з Омельком...

· · · · ·
Каже Панько, і дівчата, узявшись за руки, сміються
Дзвінко і тонко, аж пуца за балкою лунами сходить...

Чи в отих метеорах-«літавцях», що струмлять, як вино, «в кошениці, вистеленій шовком» — в літній п'яній ночі?

Але загалом Влизько не намагався наслідувати Тичину в зовнішніх прийомах, та й не брав його собі за єдиний зразок. Радісне сприймання світу, оновленого революцією («Вітер з України!»), відчуття небувалої краси, що твориться на землі, уславлення нової культури, нової «музики життя» — ось що, очевидно, становило головне для Влизька в поезії Тичини, як і деяких інших радянських поетів старшого покоління (те, що він уже тоді уважно читав Маяковського, теж видно з його

першої книги). При всьому цьому він органічно — поет нового покоління, з його молодечою безпосередністю і чудовою душевною цільністю.

Серед віршів, що ввійшли до першої книги О. Влизька, багато ліричних декларацій, насичених бадьорими «дієзами», барвистих, кипучих, викличних, — хай іноді й занадто щедро обставлених знаками оклику... Цієї підкресленої декларативності, «одчайного буяння» загальних слів і піднесених тонів буде й надалі дещо забагато у Влизька, — але принаймні тут, у «За всіх скажу», вони були щиро поетичними: в них жив сам характер поета, його діяльна, енергійна, запальна натура, його закоханість у життєвий активізм, в «силу і снагу», в нестримний рух. Тим більше, що поет своєю книгою свідомо протистояв і відповідав сльозливим, безвольним «западницьким» мотивам, які саме в ці роки почали досить настирливо звучати з сторінок деяких книг.

Небуденний талант поета-лірика був ясно відчутний у віршах Влизька. Тяжіння до оригінальної, підкресленої, а разом з тим емоційної метафори («сміються вєрики з блакитних віт і квіти сонячні вкривають пелюстками»), уміння висловитися з неабиякою сердечною експресією («А чи знали ви осінь веселу, а чи знали ви осінь-вогонь»), шукання рвучкої, «настроєвої» стислості («Настрої-дисонанси») — все це надавало його слову неабиякої принадності і теплоти. Його вірші примічались і запам'ятовувались — і не стільки завдяки формі, яка в першій книзі була досить стриманою і традиційною, скільки завдяки тій привабливій особистості поета (чи його «ліричного героя»), що просвічувала крізь рядки і слова.

Можна з подивом замислитись над Влизьковою «Дев'ятою симфонією». І не тільки з приводу того, що цей бурхливий ліричний монолог на музикальну тему написав

фізично оглухий юнак (як створив його «першовір» трагічно-оглухий композитор). По-людськи милується тут душевним злиттям з бетховенською патетикою, високістю думок і поривів, широчінню вселюдських образів, які розкриваються перед радянським поетом:

Вогню, вогню! Надлюдської любові.—
Живої — сильним, мертвої — зогнилим.
Любові буйної, гарячої (вогню!),—
Усіх речей любові чарівної,
Щоб враз любити землю, звіра, люд,
І жити сонцем, тільки сонцем жити,
Та власним потом здобувати щастя
Своїм синам, онукам і нащадкам
Далеких днів!..

Вогню, вогню — любові!
Хай кров кипить у жилах молодих!
Беру тебе, о світе мій терновий,
В обійми сонячні!

«Я не знаю нічого кращого в українській поезії останнього десятиліття,— писав про цей вірш Я. Савченко,— щодо такої шляхетності думок, такого міцного й суцільного пафосного піднесення і, нарешті, такої широти і людяності мислення». Сказано не без деякого перебільшення, але захоплення критика можна зрозуміти.

І попереду багатьох ліриків, своїх сучасників, був О. Влизько тоді, коли, ступаючи дорогою, прокладеною В. Маяковським (але виявляючи при цьому неабияку творчу самостійність), вимальовував сміливий поетичний силует Леніна, простого в своїй величі, великого в простоті:

Надвечір.— Удома.— Один.— Телефон.— Установа.
— Надія!?

— Я знаю! — Голодний! — Там каша — бери.
Хвилинка чи дві — пообідав. А далі, а знову:
— За працю, за працю! — Бо серце штовхає: гори!

Бо серце!.. О, серце, велике, безмежне, космічне,
Що світ умістило без одного зітху, в собі!
— Ні слова про спокій! — Розіб'ємо мертве, одвічне!
— Ні слова про спокій! — На бій і на бій і на бій!

Так окреслювалось коло мотивів і образів молодого Влизька. Крізь молодече, незріле, часом наївне і поверхове, пробивались риси сильного, міцного таланту.

Подальший творчий розвиток поета пішов своєрідним, непростим шляхом, на якому були і значні завоювання, і певні втрати. Ні, у Влизька не було тих ідейно-політичних блукань, яких довелося зазнати певній частині літераторів у складних обставинах 20-х років! У цьому розумінні він прямував твердо, прямував чесно, щиро дбаючи про те, щоб його слово служило справі соціалізму. Але не завжди вірними і безпомилковими були його естетичні настанови, над якими тяжіли впливи то українського ліфівства в його пізній, «останній» видозміні (періоду «Нової генерації»), то своєрідно сприйнятого конструктивізму. А втім і в цих течіях тодішньої літератури, які вже сходили з історичної арени під владним натиском соціалістичної дійсності, Влизько посідав особливу, різко індивідуальну позицію.

Прекрасна наука радянського життя навчила його зневажати всяку аполітичність, пасивність, невизначеність у мистецтві. Він обстоював активне втручання поетичного слова в щоденну дійсність, живу співучасть поезії в боротьбі партії і народу за соціалізм. Справді поетичним для нього передусім було нове, революційне, позначене вогнистим тавром сучасності, оточене єдино «законною» і прийнятною для нього романтикою:

На море, океани, ріки,
На піну, гули, рев і свист
Стає, мов лев, новітній вікінг
У блискавках шалених міст!

Чи, як писав він у пізнішому вірші, простіше і прозоріше:

Коли я знаю,
що живому
майбутнє,—
маю аксіому!
Скажу:
— Ось веет вироста!
І покажу
на Дніпрельстан!
.
Скажу:
— Ми сила сил народу,
Залізнякавого ми роду!

Проте, в поетичній школі «Нової генерації», до якої О. Влизько потрапляє незабаром після виходу його першої книги, ці вірні принципи і настанови почали з часом забарвлюватись специфічно «ліфівським» духом, що особливо виразно дає себе відчуті в окремих віршах кінця 20—початку 30-х років. Високу ідейність і суспільну цілеспрямованість соціалістичного мистецтва поет часом сплутує з нехитрою утилітарністю. Поняття сучасності в деяких його віршах схематизується і спрощується: розпливається живе обличчя людини, «третєрядного» значення набувають її емоції, духовне життя, на перший план виступають «статистика заліз», загальні поняття і формули. Сухувата, хоч і велемовна, лозунговість і плакатність в душі ділової «функціональної» поезії, що проповідувалась на сторінках «Нової генерації», сковують притаманний поетові ліризм, не дають йому змоги пробитись на повну силу. З прикрістю бачиш в окремих віршах поета (скажімо, «Тет-а-тет з Венерою Мілоською») вияви типового футуристського нігілізму щодо мистецтва і культури минулого, одягнені в шати урареволюційності і зверхпрактицизму.

А втім, хоч з богинею краси і кохання Влизько розмовляє як найвідчайдушніший футурист і навіть ординарний цинік («теорія» зобов'язує!), є підстави не цілком вірити в його стопроцентний «нігілізм». Справа в тому, що Влизько-ліфовець, раціоналіст і «функціонал» ніколи не міг перемогти Влизька-романтика й лірика, який, між іншим, щиро кохався і в незліченних скарбах мистецтва минулого. І саме цей ліризм і ця романтика творять стрижень Влизькової поезії (те, що вони частогусто виступають в «насиченому» сполученні з іронією, не міняє справи, — іронія Влизька за самою природою наскрізь романтична й лірична, не дарма серед його поетичних учителів на цьому, пізнішому, етапі бачимо і Маяковського і Гейне).

Поезія Влизька, особливо після першої книжки, розвивається в річищі того мистецького «інтелектуалізму», тяжінням до якого позначена тодішня творчість таких різних поетів як, скажімо, М. Бажан, І. Кулик, В. Поліщук, М. Доленго. «Він майже весь од першого до останнього слова ходить коло літератури. коло мистецтва, коло культури», писав про Влизь: 1930 р. критик Ф. Якубовський (дещо іронічний відтінок фрази пояснюється тим, що критик докоряв поетові — загалом справедливо — за певну поверховість у трактуванні культурно-історичної проблематики). Автор «Живу, працюю» належав до тих поетів, які свідомо прагнули в поезії «бути самими собою» як люди освічені, люди сучасних форм мислення. Звідси — і та різноманітність ідеологічно-культурної (зокрема, естетичної, мистецької) проблематики, яку бачимо в віршах молодого поета, і та вільність, з якою живуть в його поезії лексика, інтонації і звороти, характерні для мови інтелігентного сучасника — молодой радянської людини 20—30-х років.

З Влизька був поет, жадібний до нових тем, до

нового життєвого і естетичного матеріалу. Тематичне коло його поезії безнастанно розширюється, поет, здається, знаходить неабияку радість у відкритті все нових і нових життєвих сфер для свого вірша. Так, наприклад, в кінці 20-х років він поетично відкриває для себе море; хоч обличчя його у Влизькових віршах було неминуче «узагальнене», але це, власне кажучи, цілком конкретне Чорне море в районі Одеси — з його рейдом, портом, доками, роботою на кораблях біля причалів, з його трамонтаною, скумбрією, контрабандистами останніх років непу і... досить зрозумілим, хай відчутним лише подекуди, стилістичним повівом Багрицького (цікавий матеріал для співставлення дають, зокрема «Балада про контрабанду» Влизька і «Контрабандисти» російського поета). Характерно, що чимало віршів з циклу «Трамонтана» («Живу, працюю») і пізнішої книги «П'яний корабель» поет присвятив, як він сам писав, «буденному морю», морю гомінких рейдів і вируючих працю портів, де новака може збентежити і захопити зовсім не традиційний пейзаж («Залізо. Чавуни. Грантів спазмічний лемент. Іржаві ланцюги. Котли. Цистерни. Цемент»), — такого «трудового» моря ще майже не було в усій тодішній радянській поезії. Але і в цих віршах Влизько залишився здебільшого ліриком і романтиком, який тонко відчуває красу світу, людей та їх працю — і, можливо, найкращою з його «морських» та «приморських» поезій є «Іронічна увертюра», в якій за легкою усмішкою ховається непідробне захоплення чудовим краєм, його трудовим буденним життям:

Ередья співав сонетом
про бретонку ідилічну
ну, а я —
про одеситку —
трамонтану
і пісні.

І — повірте —
сто раз легше
оспівати синь Бретані,
ніж схопити колорити
одеситок
і розмов,
що трактують про кохання
і до речі — про затоку,
що над нею —
трамонтана,
а під нею —
скульпція!

Подорож до Німеччини дала О. Влизькові матеріал для низки віршів публіцистичного плану — головною темою їх є класова боротьба в капіталістичному світі («Балада про червоних фронтовиків», «Вірш у крупному масштабі» тощо). Політично-гостру, чітку думку поет реалізує тут здебільшого в формах віршованого плаката, лозунга, фейлетону («Все з комарами з'їв Круп, а пролетар — під Крупом: якщо не здасть Крупа на зруб, то сам ляже трупом»). Вірші були актуальні й потрібні, — а от поетично, мистецьки дожити до наших часів значній частині з них перешкодила відсутність того невлучного «чогось», того особистого хвилювання і роздуму, що й досі робить поетично повнозвучними для нас багато з подібних, за жанром і темою, творів В. Маяковського, Дем'яна Бедного чи В. Еллана.

Переважно «зарубіжні», за темами, і балади Влизька (виключаючи, зрозуміло, «Баладу про контрабанду», «Баладу про двозначну волошку» та ще дещо). Драматичні сюжети для них поет знаходив, головним чином, в тих подіях і колізіях, що їх породжувала боротьба трудящих проти капіталістичного гноблення і колоніального розбою. Балада як жанр в українській радянській поезії тоді лише починалася, але починалася цікаво.

Перед Влизьком уже були балади М. Бажана з книги «17 патруль», були цікаві спроби В. Сосюри («Комсомолец»), Ю. Яновського («Веселий мічман Найл»).

Чи не найкращі балади Влизька написані на східному матеріалі — цим автор, без сумніву, зобов'язаний своїй подорожі на Памір у 1929 році. Добрий літературний вишкіл, впевнене володіння специфікою жанру відчувається в усьому — в майстерній передачі «локального колориту», в точно розрахованій композиції твору («Балада про басмача Мамета-Абдулу», «Балада про зайві очі»), в сміливому переінакшенні очікуваного баладного сюжету на сучасний агітаційно-політичний лад («Балада колоніальних вправ з англійської мови»).

Баладами Влизька українська поезія успішно складала серйозний формально-жанровий іспит в даній галузі, але йдеться, зрозуміло, не тільки про цю сторону справи: перед нами твори, достатньо самостійні в усьому, що стосується їх змісту, їх ідейно-художнього обличчя. За трагедією правдолюбця-трударя з «Балади про зайві очі» постає трагедія цілого народу в старі, рабські часи; в «Баладі про Летючого голландця» виразно передано характерне для 20-х років романтичне чекання «останнього, рішучого» бою, бою-розплати, провісником якого виступає «комунарів розстріляний бриг»; а «Балада про контрабанду», при всіх можливих асоціаціях з віршем Багрицького, хвилює нас своєю, Влизьком розкритою, правдою про безглуздість і ницість хижацького, власницького життя, яке «продається за руб».

Можливо, сліди літературного навчання (переважно в Р. Кіплінга, — але тільки щодо форми, розуміється) більш відчутні в «морських» баладах — «Балада про Веселого Рожера», «Балада з одрубаним хвостом», «Балада про честь матроса», «Балада про короткозоре Ельдорадо». В ідейному ж розумінні ці вірші прямо і точно

спрямовані проти тієї «колоніальної романтики», яку в частині своїх творів оспівував англійський поет. Вірші Влизька перейняті справжньою, нещадною ненавистю до імперіалізму, чий «портрет родовий» він з такою виразністю намалював у «Баладі про «Веселого Рожера». Світ колоніального грабунку і розбою, світ обману і здирства, на яких засновується влада «його препохабія капіталу», український радянський поет засудив і прокляв з тим щирим пафосом, який відзначає поета-бійця.

Емоційно насліджені, сповнені промовистими художніми подробицями, ці твори стали помітним явищем в нашій поезії кінця 20-х років, а такий з них, як «Балада про честь матроса», за своєю художньою глибиною може зробити честь будь-якому поетові-майстрові.

Та чи не найбільш своєрідними в тогочасній поезії Влизька були вірші, які в книзі «Живу, працюю» складають розділи «Романтичний словник», «Саркастичне романцєро», «Памфлети», в певній мірі «Атака фактів». Саме тут химерна суміш романтики і футуристичної «деструкції» характерна для тодішнього методу Влизька, виступає з найбільшою очевидністю. Платформа «Нової генерації», до якої належав автор, вимагала від нього нещадного розвінчання всяких «сентиментів», до яких відносились і любов до прекрасного, і пошана до традицій, і навіть саме кохання; розвінчання мусило бути послідовним і безкомпромісним, оскільки «Всі плацкарти на потяг поезії продано індустріальному темпові бізнесу», як писав поет у передмові до книги, витверджуючи в даному разі не лише «науку» ліфівства, але й відомі тези конструктивізму. В утворений поетом довгий ряд «міщанського», «банального», «сентиментального» за цією логікою потрапляло чимало таких цінностей, з приводу яких сучасний читач може тільки вражено розвести руками,— аж до Венери Мілоської, поезії Петрарки

і безсмертних творінь Рафаеля... Але Влизько, що б там не було, «не папіряний — живий поет», і не дивно, що крізь силуваний нігілізм і вимучений скепсис «деструктора» у нього раз у раз пробиваються непоборна романтика прекрасного і пристрасний ліризм комсомольської юності! Сама поетова «роздвоєність» здебільшого виступає в нього як цілком усвідомлена полемічна тема, тема, так би мовити, внутрішньої перемоги живого людського чуття над раціоналістичними догмами «школи» (як у тому ж вірші «Саркастичне романцero»). Словом, відбувалося достеменно так, як писав приблизно в ті ж часи М. Рильський:

Ось черемха розпускається —
Хоч банальна, а така,
Що безсило опускається
І в деструктора рука,—

з тією різницею, що в даному випадку йшлося про значно більше, ніж просто про «черемху». Іронізуючи і «пародіюючи», глузуючи з самого себе, Влизько на ділі тільки демонстрував свою власну душевну немислимість без того високого і прекрасного, що було в старій гуманістичній «романтиці», в мистецтві взагалі. Від очей проникливої критики це, звичайно, не могло заховатись. «Візьміть його «Лірику Фауста»,— писав Ф. Якубовський,— і ви побачите, що глузування Влизька з усього того штучно утвореного світу, який він жартома перекидав на всі боки, було глузування з самого себе, з того маленького й наївного «святого святих», яке суворо заборонили мати Влизькові ментори тої літературної школи, де він учився». Це категоричніше висловлювався М. Доленго: «Настановлення Влизькове... в часів Г. Гейне відоме доволі...; глузувати з того, чим він, власне, захоплюється»... В «Саркастичному романцero», незва-

жаючи на всі ескапади автора, це було до того ясно, що цілий вірш сприймається як маніфест молодечої, дещо книжної романтики і... сентиментально-сором'язливого кохання. А втім, подібні речі можна було висловити і не глузуючи з Блока («О, слова під Блока! О, любов мішан!») та інших великих ліриків...

Якщо ми спиняємось на цих мотивах поезії Влизька, на цьому суперечливому поєднанні (і борінні) «романтики» та «іронії», то тільки для того, щоб підкреслити, які спрощення і передсуди доводилось переборювати декому з письменників на шляху до ясного, повноцінного синтезу, що його може дати лише глибоко і всебічно засвоєна марксистсько-ленінська філософія та естетика. До цього Влизько йшов, зростаючи разом з усією радянською літературою.

Та навіть і в часи найбільших «деструкторських» захоплень — у тій же книзі «Живу, працюю» — поет умів, на подив деяким критикам, без звичайної іронії поставитись до «красивого», яке, на перший погляд, нічим особливим не зв'язане з «корисним». Так з'являвся в його віршах «товариш рист» і навіть (для поетів «Нової генерації» — річ нечувана — кель орер!) — «курсський соловей»:

Набухають квітки.
Гаразд!
Вашу руку,
товариш рист!
Я признаю
без жодних вагань
навіть курського солов'я,
коли він
сентиментам пань
погурати не буде в гаях!

Був у поезії Влизька й такий епізод: збірка «Мое ударне» (1931). В передмові до книжки — «Від редакції

газети «Пролетарська правда» — зазначалось, що вірші поета були написані в час боротьби за ліквідацію виробничого прориву, який створився на підприємствах Києва в кінці 1930 року. Влизько прийшов тоді до редакції і оголосив себе ударником «штурмової тридцятиденки». «І протягом місяця день у день з ранку до вечора, проглядаючи матеріали, обираючи найударніші теми, працював Влизько. Жодне завдання штабу не лишилось не виконане. Жодне явище не проходило повз увагу ударника Влизька».

Ця щира самообілізація поезії на виконання бойових завдань часу стала в нас великою традицією, — хто не пам'ятає, з якою славою вона була продовжена в роки війни з фашизмом! Але самі вірші, що склали збірку «Мое ударне», сьогодні являють (як і чимало їм подібних творів, написаних в той час іншими авторами) лише історичну пам'ятку. Публіцистичність — так, вона давно є своєю, рідною стихією для нашої поезії. Але публіцистичність подібного роду — з постійним «окриком», з безмірними спрощеннями — політичними, моральними, художніми («авторство» в цих спрощеннях, між іншим, далеко не завжди належало одним лише поетам), з оголеною «командною» лозунговістю, часто не дуже змістовною (бо що означало, скажімо, таке гасло: «Хай здохнуть межа й шкапина-красотка — з трактором колективізуй до 80 відсотків»), з віршем, аскетично відцураним від будь-яких емоцій і «прикрашеним» лише настирливими й недотепними формальними фокусами, — очевидно, назавжди залишиться в тому часі як перейдений етап. На виправдання Влизька можна лише сказати, що не один він пережив смугу такої «зверхударної», деструктивно-лозунгової поезії і що вона загалом швидко скінчилась — просто-таки разом з кінцем РАПП'у (хоч не самою раппівщиною була породжена).

Передруковуємо з цієї збірки лише одні вірш, загалом значно вищий за неї своїм рівнем,—«Мораль така потрібна мені — кинь Рафаеля, — даєш Дені!» Це — гостра й дотепна, в дусі Маяковського, розповідь про те, як грабує мистецькі скарбниці Європи багатий і тупий, байдужий до справжніх естетичних цінностей, американський капітал. Але до всього цього — несподівана кінцівка: якщо з мистецтва минулих епох втішається в своїх палацах буржуазія, значить воно... не потрібне пролетаріатові: кинь Рафаеля, даєш Дені (популярний в ті роки художник-карикатурист). Можна сподіватись, що сучасному радянському читачеві наївне вульгаризаторство такого «висновку» буде ясне без особливих коментарів.

Віршами наступних років (хоч їх було небагато), — такими, як «Безпутинна пісенька», «Перспектива» тощо, поет ніби робить заявку на новий етап у своєму художницькому розвитку. Поступово відпадають поверховий еспатаж, дешева ускладненість, зберігається, але стає внутрішньо змістовнішою і більш цілеспрямованою іронія, розпрямляється, наливається живущими соками Влизьків ліризм, наче забувши, що йому ще недавно треба було щоразу «самовкорочуватись» за допомогою автови сміювання та раціоналістичного розумування. Разом з тим по-старому виявляє себе інтерес Влизька до ідеологічно-культурної проблематики, до інтелектуального розрізу теми. Завтрашній день поета обіцяв багато цікавого й несподіваного...

З ліроепічних спроб Влизька залишились «Матеріали до епопеї» — цикл фрагментів про Січневе повстання робітників Києва в 1918 році — і невелика лірично-філософська поема «Мій друг Дон-Жуан» (1933). В «Матеріалах до епопеї» епіко-героїчні мотиви чергуються з памфлетно-викривальними — петлюрівський міністр улесливо вихиляється перед французьким послом, інтелігент-

обиватель міняє службу й переконання «згідно з обставинами». «Калейдоскопічна» за побудовою, підкреслено експериментальна, насичена мудрованими новинками віршової форми, ця річ написана наче на змагання з «Трипільською трагедією» Л. Первوماйського, хоч і позбавлена тих пронизливих ліричних злетів (на зразок заключної «Пісні»), які є в останній.

«Мій друг Дон-Жуан» теж має близьких «сусідів» у тогочасній радянській поезії — згадаймо «Смерть Гамлета» М. Бажана; Влизько взагалі був дуже чуйним до нових віянь в літературі і творчих шукань товаришів. Задум автора, так би мовити, аналітико-психологічний: «Дон-Жуан» може міститися в кожному з нас — і його треба сміливо виводити «на світло денне» («Цей чорт скориться й щезне, якщо до рук читач і критик візьмуть чесно...»). Слід сказати, що Влизьків Дон-Жуан далеко не у всьому схожий на своїх класичних прототипів (з них у тексті поеми згадується, зокрема, образ, створений Байроном). У Влизька він досить млявий, рефлексуючий і просто нещасний — завдяки своїй внутрішній непостійності, — а непостійний він тому, що перебуває у постійному розладі з «дійсністю», яка для нього втілюється, звісно, в жінках. Звідси один крок до Дон-Кіхота, і справді, зір поета наче двоїться: поряд з Дон-Жуаном у нього весь час виникає Дон-Кіхот, а обох їх, у Влизьковому трактуванні, об'єднує драма інтелігентської суперечливості, непослідовності, недостатньої духовної цільності і стійкості. Щоб не було сумнівів, поет роз'яснює:

Вічно в нього в роті десь то, ген там,
Все болить, не той, так інший зуб.
Він найгірший тип інтелігента,—
Звіра, котрий став рідким, як зубр.

гинув 26-річним юнаком, має виразні кольори своєї творчої індивідуальності,— їх легко виявить «спектральний аналіз» читача, критика, історика літератури.

Влизько, яким він був, з його завоюваннями й поразками, злетами і зривами, залишиться в українській радянській поезії співцем, весь характер котрого визначався дорогоцінним чуттям — жагою сучасності. Вже ті мотиви, в поетичному опрацюванні яких він залишив такий помітний слід,— мотиви комсомольського горіння, нової «романтики моря», боротьби з міщанством, оголення класових протиріч, що роздирають капіталістичне суспільство, викриття нелюдської суті «цивілізованих» колонізаторів, убивць і грабіжників — достатньо переконливо говорять про тісний зв'язок поета з своїм часом. Сучасність в ідеях і в емоціях, в змісті і в формі, в матеріалі і в вислові була тією Жар-птицею, яку він разом з своїми товаришами по літературній справі мріяв зловити і перо якої виблискує в багатьох його поезіях.

Поет бойового публіцистичного темпераменту, він славив у своїх віршах героїку більшовицького наступу на старе і віджило, героїку праці і будівництва:

Нові часи,
нові оселі,
а він живе,
заклавши
динаміти
в скелі,—
герой живе!

Він по-своєму торкнув у нашій поезії другої половини 20-х — початку 30-х років «золоту струну» комсомольського мажору, за яким стояла неситна віра молодого покоління в соціалізм, в перемогу ленінської справи. Найхарактерніші для його лірики метафори, порівняння, епі-

тети насичені дивною радістю життя, енергією, світлістю зору, інтенсивністю барв. Коли поет пише, що вечірні вогні «гарячим медом з чаш закапали на бруки», або каже, що в його героя люди «як не знайдуть раю, то знайдуть пекло молодих обіймів», коли ви читаете, що «від важкої трамонтани тріпотять серця і райни» (реї.— Л. Н.), коли про шторм на морі говориться — «неначе ті титани, що повстали, забарикаджують міжзоряні квартали»; коли ви зустрінете поєднані в несподіваному ліричному ключі слова і поняття далеких рядів — «а десь такі ж, як ти, цвітуть архіпелаги,— романтика моя залізних естакад», — ви пізнаєте за цим Влизька. Його тропи часом можуть бути неглибокими, але вони майже завжди красиві «стихійною» красою романтичної лірики — є в них якась хвилююча святковість уявлень і асоціацій.

Праця Олексі Влизька сприяла збагаченню української радянської поезії новими образами і мотивами, новими ракурсами поетичного бачення речей, лексичними шарами, ритмічними формами. Ненавидячи всяке міщанство з убогим «лоском» його смаків, кидаючи виклик самовдоволеній косності хуторянства, поет естетично протиставляв їм новаторські шукання в галузі змісту і форми, в яких зумів лишитися загалом поетичним і зрозумілим, хоч його часом і спокушали деструкторські гасла «ліваків». Його лірична іронія — хай в ряді випадків неточно спрямована — художньо була цікавим і плідним явищем; пізніш, в деяких віршах 1933—34 років, вона блиснула новими гранями, показавши, які багаті можливості в ній таяться.

Ритмічна тканина його поезії заснована здебільшого на примхливих, сміливих варіаціях (часом дуже своєрідних) «канонічних» віршових розмірів (часто-густо це — дольник, вільно даний в розрядку, відповідно до живої

інтонації). Але можна зустріти в цього поета і верлібр, і ось таке, скажімо, поєднання майже неритмічних вільних рядків з строгим, проте, римуванням якимось чудом відчувтих клаузул (кінцівок):

... І впасти, затамовуючи свої самовідданості
ображений жар,
з власних олімпів, на власну конкретну зону,
як маленький, опалений,— серед
божих корівок,— Ікар!

Є у Влизька й цікаві зразки тієї «динамічної», мілі-
вної ритміки, якими особливо багата післяжовтнева укра-
їнська і російська поезія першого десяти-п'ятидесяти-
річчя. Ось картина того, як мчить поїзд, сповнений зму-
ченими, задуреними солдатами:

калічене,
... пошарпане,
безформене,
нелічене
.
.
.
.
.
.
що гикало й
гукало
над рейками
злігало,—
матом,
татом,
на всіх дванадцяти язиках:
орловських і курських,
херсонських, одеських,
московських і тульських,
під брязкотом панцира й сталі
здригалось од жаху,
летіло далі...

Досвід новаторських шукань Влизька цікавий і для нашої сучасної поезії, хоч водночас треба ясно бачити і

все те, що не виявилось плідним, вартим продовження в його творчих експериментах.

Не скрізь, до речі, Влизько «легко» читається й сприймається. Деякі твори поета грішать надмірною ускладненістю, ризикованим формальним «винахідництвом», що інколи заводить автора на манівці формалізму (це особливо відчутно в окремих розділах «Матеріалів до епопеї»). Але, як це не дивно, переважна частина читачівських утруднень над книгами Влизька має іншу, простішу причину — неточність слововживання в окремих творах. Поет пише, наприклад, — «і от уже з гімназії *натякнута* «зараза» (замість — *викинута*, *вигнана*), або — летить дев'ятий — *карбункул*, що *вдарить* в камінь, *розгориться*» (неясне, нічим немотивоване порівняння дев'ятого валу з карбункулом), або — «і очі *близь* *далекі* *порубаних* — *раба*, що голову «*корив*» (недоладна інверсія і дивне значення слова «корив»), або «схоже, і то — на диво — з *бачених* *див*» (синтаксична й смислова заплутаність)... Ясно, що це — результат недостатньої праці над словом, недостатньої наполегливості у його «проясненні»; в деяких випадках подібні явища, можливо, зумовлені тим, що поет, внаслідок свого фізичного дефекту, не *чув*, як звучить живе слово, жива фраза і тому в якійсь мірі послаблював внутрішній контроль над їх смисловим значенням («непрослуханістю», зокрема, з цілковитою певністю пояснюються досить часті у Влизька невірні наголоси). Інколи («Саркастичне романцero», «Балада про остаточно короткозоре Ельдорадо») поет явно надуживав літературно-мистецькими згадками та асоціаціями, хоч саме прагнення ввести читача в світ великої культури — зрозуміле і гідне підтримки.

Талановита поезія Олексі Влизька являє собою одну з цінних сторінок в історії радянської літератури. Але вона — не тільки в минулому, вона жива й досі. Від пер-

шого до останнього вірша автор «Дев'ятої симфонії» був співцем нового радянського світу, ліриком його революційного наступу на все старе і віджило, виразником його бадьорого, оптимістичного світовідчужання. Саме в цьому — головне джерело його ліричного пафосу і основа його невтомних художніх пошуків. І саме завдяки цьому недоспівана пісня поета молоді й щиро звучить в наші часи.

Леонід Новиченко

* * *

К

рові б, крові і сили відерцем
Святогором понести до мас!..
Якби можна помножити серця,
Я помножив би тисячу раз!

І роздав би, роздав би, роздав би,
Як проміння моєї снаги,
Так, щоб світ загорівся, і став би,
І розбив би старі береги!

* * *

Я іду ясний дорогами,
Серце вимивши вогнем,
І на поминки з убогими
Не гукають вже мене!

Я втримав 'осіннім покоті
Повну сміху козубень,
І мене тепер на покуті
Посадовлять для пісень!

СЕНТИМЕНТАЛІСТАМ

Не треба сліз і покаяння,
Коли буяння — на копу!
Дивіться тихо з-під паркання
На наше сонце, нашу путь!

Все 'дно не вийдете на сонце,—
Як хто не тягне,— самохіть! —
Затисніть серце у долоньці
І в глечик-урну покладіть!..

... А ми давно одперли брами
До серця — сонячних доріг,
Жбурнувши чорними руками
Веселі гасла до зорі!

РОМАНТИКОВІ

Тривай, тривай, о мрійний брате! —
Покиньмо стуму і печаль!
З життям ще довго треба грати
І нести серце на одчай!

Вже не задзвонять, ні, шоломи
Забутих скіфів і сармат! —
Навіщо жаль? Новітні зломи
Бринять в оркестрові гармат!..

І ти, і він, і я — малеча
У безіменні гроз і мас! —
Приймай життя без заперечень,
Бо з ним і логіка і час!

ЖОВТЕНЬ

I

Бурхливий Жовтень у чорнозем
Піснями-маршами заграв.
Жбурнув гарячі гасла-грози
На тепле золото заграв.

І ось для руху мало місця —
Серцям бунтарським козарлюг...

.
Лети, розсипся, злате листя!
Розвійся, біль од кленів-клюг!

Хіба ж це осінь? — Хто зна, осінь!
А може й ні! — Усе одно,
Бо ми, бо велетні і досі
Шумуєм сміхом, як вино!..

Корогва наша — малинова,
І сила наша — молода,
І безліч наша — первістка,
Як нерахована орда!

II

Жовтень! Сонце! Грона винограду!
Вийся, вийся, кужіль золотий!
Ми ідем веселі на паради,—
Міліони — сестри і брати!

Дзеленчать в хатах шибки од кроку,
А на призьбах — радісні діди...
День такий гарячий, сонцеокий —
День, як ми, зухвало молодий!

Все, як ми — гаряче і веселе,—
Стугонить в безкраї береги!
Ну і дива! — Леле, рідна леле,—
Скільки в нас одчайної снаги!

Скільки в нас одчайного буяння,
Молодечтва буйного принад!..
Хто там глянув лячно з-під паркання?!
Ми ідем веселі на парад!

ТРАВЕНЬ

I

А сонце — плином, сонце — вгору,
Де над селом блакитний сон...
У дядька Сави на оборі
Вже й хлопчик босий:
— Вітрогон!..

У небі ластівки й синиці —
Упали тінями на гін.
Немов з далекої дзвіниці
Розсипавсь їх веселий дзвін...

За хутором тихенько хрестить,
Переглядає межі млин:
— Хай пощастить вам гордо нести
Безмежних нив колосний плін!

II

Весняний день (і сни зелені).
У серці радість день зобгав...
Примружено з туману

Ленін —
Кудись далеко між отав.

А в місті — співи й легіони:
— Гряди, робітнику, як шквал!
Старому світові колони
Твоїх морів — дев'ятий вал!

III

На вулиці крізь двері-шлюзи —
Горіння горнів золоте!
Хай з кожної синявки-блузи
Кремезний велетень росте!

Шуміте маками, прапори,
На площах-бруках і ланах!
Сьогодні ми співаєм хором,
І нам підспівує весна!

СЕРЦЕ

Гей, ти, серце, сонячно гаряче,
Гей, ти, серце, сонцем золоте,—
Від колиски невгамовна вдача
Оселилась з нами і росте!

Понесем же, серце, голі й босі
На одчай голівоньку свою!..
(... Скоро, скоро прийде злата осінь
І повисне тишею в гаю...)

Мабуть, так накреслено дороги
Та стежки зазорені мої,—
Щоб лягали вічно попід ноги
З голубого міста на гаї!

ДЕВ'ЯТА СИМФОНІЯ

МОНОЛОГ

Вогню, вогню! — Надлюдської любові!
Хай кров кипить у грудях молодих!
Беру тебе, о світе мій терновий,
В обійми сонячні!

Як теплий птах,
І птах вогненний, облітаю серцем
По всіх світах, — над людом простягаю
Безмежні крила. — Хай приходять всі,
Під їх покрови. — Як не знайдуть раю,
То знайдуть пекло молодих обіймів,
Вселюдських, сильних, що під ними злоба
Згорить на попіл, — і звіряче серце,
Що зубом клацає та смокче кров
Свого брата, — упаде й не встане;
Не встане, ні, й ніколи не воскресне,
Як не воскресне той, хто упаде
У кратер вогневий, бездонний кратер
Вулкана грізного — мов людське серце!..

Вогню! Вогню! — Надлюдського буяння!
Любові нової, без слів, побитих

Вустами євнухів, вустами серць,
В перчатки вкладених,— щоб не побачив хто,
Який там лъох вонючий і отруйний,
Із гробаками й червами—шляхетним брудом.
Що берегли нащадки рахітичні
Дегенератів з «голубою кров'ю»,—
З гербами пишними, «красою дому»,
Та гниллю ран під золотим плащем!..

Вогню, вогню! — Надлюдської любові! —
Живої — сильним, мертвої — зогнилим.
Любові буйної, гарячої (вогню!),
Усіх речей любові чарівної,
Щоб враз любити землю, звіра, люд,
І жити сонцем, тільки сонцем жити,
Та власним потом здобувати щастя
Своїм синам, онукам і нащадкам
Далеких днів!..

Вогню, вогню,— любові!
Хай кров кипить у грудях молодих!

Беру тебе, о світе мій терновий,
В обійми сонячні! — В любов мою,
Мов на вогонь, кладу! Засяй гарячим світом.
І очі хорі бідному сділи,
І осліпи того, хто тьму сподобав,—
Сховався в лъох!..
Любові і вогню!!!

ІМПРОВІЗАЦІЯ

Зірвався промінь (зацвіла вода
На озері осіннім рястом).—
І ось біжить, і фарба наклада,
Як теплий пензель юного жанриста,—
Малює полудень.— Хвилює даль
Прозоро-тонко, як траву саванни...—
Ріка,— розпалена, гаряча сталь.
І там, над нею, невідомі дзвони,
Немов у кузні.— То в бездонну синь
Воркочуть голуби. Тріпочуть крильця
Срібляно-сизі...— Запахтів полин
В обличчя з вітром. На спітнілі пальці,
Немовби м'ятною,— пустун,— полив
Водою з кухоля (мідяний кухоль)...—
Стою й сміюся... Од далеких нив
Все линуть, линуть полиневі пахи
І зітхи трактора (як хороше,— мовляв,—
На світі новому,— не божім,— людським,
Пропитім потом)....— Захитався, впав,
І так розтав туманом чудернацьким,

Ясним димком,— упившись всім, що є,
Як молоком...— Але на захід — хмари,
І думи — хмари:— Тут — життя моє,
А там — чиєсь, у кого бог і мури.

БАБИНЕ ЛІТО

В ті краї, де лірники-сліпці
Оспівали степовиння рани,—
Хтось прийшов з торбиною в руці
І посіяв золоті тумани.

Ще й черемху хмарами пустив,
А на ній гудуть проміння—бджоли,
І летять, летять-бринять листи —
Привітання осені у поле.

ОСІНЬ

I

Із мечем завітав. На порозі
Поклонився.— Ввійшов і сів...
... Я по-своєму вітер і осінь,
По-юнацькому зрозумів:

Хай шумить і кошлатиться пуша,
Хай торішне з листочками мре!
Це живе,

молоде,

невмируще —

Одрубало

зогниле,

старе!

II

В басаман-пожари
Вшеметався хутір,
Ще й у пожовть-хмарі
Небеса закуті.

Ще й холодний вітер,
Вітер над обору,
Одтинає віти,
Віти з осокоу.

III

Біга осінь — пужить киями
Землю-матінку сиру,
З навісними вереміями
Віє мряку на пару.

І росте земляця гулями —
Купиною в коліях.
І кричать, кричать зозулями
Темні ночі по гаях.

IV

А чи знали ви осінь веселу,
А чи знали ви осінь-вогонь,—
Отоді, як солом'яні села
Над токами розбуркують сонь?!

А чи знали ви, бачили, чули,
Як тремтить селюківська душа
Під осіннім, під вітерним гулом
З-за простого книша?!

Що йому до осінньої «туги»,
До осінніх порепаних хмар! —
Він не чує ні вітру, ні хуги,
Тільки руки,
Та серце,
Та жар!

НАСТРОЇ-ДИСОНАНСИ

I

Сьогодні сонце — тепле і просте,
Отак схопив би яблуком у руку
І кинув десь на крижану розпуку
В холодний степ!

І чорт йо-зна! Як чудно й загадково! —
Ще сіє вітер снігом крізь сита,
А тут, дивись, як тепло юнакові!
Оце то так!

II

Як дзвін порепаний, уперто
Хрипить за попиком дячок,
І в унісон за п'ятачок
Старча підтягує за мертвих.

А рядом (слава юнакові!),
Як сонця, повно дітвори.
Здіймають руки догори:—
— Завжди наготові!

Десятки Люсі...—

на бульвар...

— О, мон амі!..

— О'ревуар!..

— Бонжур, бонжур!..

— Пардон, Ліліт!..

— Ах, як болять. Ах, як болять!..

— Товариш Павлов! — Завтра в п'ять!..

— Читай в партійній постанові...

— Про допомогу гірникам!..

— Обов'язково розв'язати!

ЛЕНІН

Одна за одною спішать і щезають хвилинки...
І зморшки напружують хвилями горде чоло,
І очі, як леза,— здається, приперли до стінки,
І раптом проллються усмішкою, сонцем, теплом.

Рука, як рука.— Чоловіча, робоча, смаглява.
— Робити невтомно, нестримно, хоч цілу добу!
А літери — гук:— Індонезія, Індія, Ява! —
— Доволі знущання! — Дорогу, дорогу рабу!..

Запилена пара, жилетка. Побиті ботинки.
Краватка на боці.— Звичайна фігура. Ну, да!..
Та гостро і чітко — нестримні маленькі
хвилинки...
.. Навіщо ботинки?.. А людство? Комуна?
Мета?

Надвечір.— Удома.— Один.— Телефон.—
Установа.
— Надія!?
— Я знаю! — Голодний! — Там каша — бери!

Хвилинка чи дві — пообідав. А далі, а знову:
— За працю, за працю! — Бо серце штовхає: —
гори!

Бо серце!.. О серце, велике, безмежне, космічне,
Що світ умістило, без одного зітху, в собі! —
— Ні слова про спокій! — Розіб'ємо мертве,
одвічне!
— Ні слова про спокій! — На бій і на бій
і на бій!

... І тіло згоріло, і тіло, згорівши, упало...
І очі мільйонів на мить похилились униз...
Під чорні знамена... Та серце вулканом зірвало
Напружену тугу: — Роздмухуйте штормами
бриз!

Палайте, горіть, хто великий над серцем і
дужий,
Хто може в хвилинку окреслити завтрашній
план!..
Так грізно, так тепло, так сонячно зорями
мружить
Людина — над людом, і серце — над серцем, —
Титан!

Ступайте у маршах! Видзвонюйте гуками бруки!
Хай гулом одлунить земля під ногою кремез!
Як треба, — ламайте, як треба, — будуйте!
За муки
Найдальшого брата вставайте під вістрями лез!

... І серце... Ніколи його не забудьте, космічне,
Що світ умістило, без одного зітху, в собі!..

— Ні слова про спокій!

— Розбийте зогниле, одвічне!

— Ні слова про спокій!

— На бій і на бій і на бій!

ПОЕТОВІ

Не лицемір, поете, серцем,
І не роби із нього шарж:—
— Замало глянути крізь скельця
На бунт, виспівуючи марш!

Давно набридли струни ліри
І пил злетів на святість тем!
— Зроби без жрецтва і офіри
Себе самого бунтарем!

Твої пісні — це теплий промінь,
Що палить темряву, мов лід!
Навіщо ж коришся утомі
І оглядаєшся на міт?!

Один закоханий у грудень,
Другий бандуриться в лісах,
А ти махнув на «сірий» будень,—
Сидиш із Фебом в небесах!

Та не воскресне те, що вмерло!
Тепер і будні — динаміт:

— Не забувай залізне жерло
Гармат, націлених у світ!

Якщо ти наш. Якщо ж далекий,
І любиш вимріяний час,—
Плекай в болоті, як лелека,
Свою культуру... не для нас!

Нам треба пісні — бурі, грому,
Нам треба — бомбами слова!
Ні слова,— хто там?— про утому,
У кого скніє голова!

Нам треба кожного солдатом
На наші будні і фронти!
— Поете, в бій— доволі ждати,—
Громами пісню рознести!..

Не лицемір, поете, серцем,
І не роби із нього шарж:
— Замало глянути крізь скельця
На бунт, виспівуючи марш!

САРКАЗМИ

I

Маленьке віконце і скельця набік:
Кімнатка, а стіни — плівки...
Гюго, Маяковський. Під столиком Спик:—
«Мандрівки».

Шматочок паперу, та пів-олівця...
З портрета всміхається критик...
Вимучую риму:— до сонця — серця:
— Піїтик!

II

Ми оспівуєм трохи не все,
А найперш обминаємо будні!
Ну й яким же то духом мужицьким несе,
І які вони, вірте, облудні!

Чом би, ей, не співати одвічну красу,
Не ліпити ідилії з глини?
Хто це, грішний, із вас не відчує той сум,
Як в імлі забринить віоліна!

Укладу довжелезну поему,
Випру десь поміж літер:— Ти!
Ну і що ж! — Це звичайна тема,
Хоч цілісінький вік крути!

Ну, люблю! — І кому ж цікаво?
Як і вчора земля пливе!
... Тільки серце.. немовби під лаву
Закотилося...
Неживе!

ІРОНІЇ

I

НЕОКЛАСИЧНЕ

Поля, поля! Клонюся ниць! —
Приїхав ось, і все, як треба!
Садок! Баштан! Блакитне небо!
І повно в небі полуниць!

А так, ідилія! Мов мед!
Ніхто, ніхто не зрушить сон цей!
На горизонті вітер з сонцем
Спокійно грають у крокет!

II

МІНОР

Пропаду, як поет і ледащо,
На пасочку від шлеї.
Десь розплачеться неня і скаже:
— Пропаший!
І замовить портретик-камею...

Поховають мене і притупцять ногами.
І поставлять ще бюстик Надсона.
Буде він на мені,
А на нім, вечорами,
Горобці та ворони.

ЄВРОПА

I

ДИСОНАНС

Ідіотку осінь — в перукарні голять...
Листя із каштанів... Вітер і джаз-банд...
Небо брови хмурить...— В синім мюзик-холі
Хтось: блакитний смокінг, чорний бант...

Завихрилось листя. Золоті фокстроти...
Понад обрій — боксера кулак...
Тротуари. Вітер. Осінь... Роти
У дранті на фронт... Палаци. Фраки. Лак.

II

ДОГМАТ ФАШИЗМУ

(Маланюкам)

Муссоліні, Христос і блазнюк.
А під ними потворна держава
У смертельних обіймах удава,
На мерзоті скривавлених рук!

Де панує нагай і канчук
Над зухвалим, бунтужним холопом,
І кривавим, кривавим потоком
Перетворюють землю на труп!

Де у ранах небачених мук
Люд чекає загибелі в спазмі...
А над ним, у святому сарказмі
Муссоліні, Христос і блазнюк!

III

КІНЕЦЬ І ПОЧАТОК

Стоїть Європа, захолола
На затванілому шляху,
А буйна сила, бідна, гола
Лежить в тюремному льоху!

Та 'дне помре, друге повстане!
Вогнем вулкани миготять,
І (вір!) розсиплеться, розтане
Старе, як камні полетять —

На тих, що мотлохи-прапори
Гнилого серця понесуть,—
На бій,—змести незрушні гори,
Шляхи первістку перетнуть!

ЗА ВСІХ ОКАЖУ

I

З високих веж ми дивимось на світ,—
Далекі зорі ловимо руками!..
Сміються веврики з блакитних віт,
І квіти сонячні вкривають пелюстками...

І ми ростем! На клумбах днів і літ
Ростем в захмар чудними пагінцями,
Поки печаль не стане древній міт
І мовби дим не щезне за віками!

II

Не плачем ми! Не ходим по шинках!
Поети, з велетнів, що світ творили!
І хоч сатрапи з нас знущались у віках,
Та ми жили... без сліз... і ми терпіли!

І доки ви сиділи на річках,
На вавілонських з арфами сиділи,—
О, знали ми, що ми в своїх руках
В маленьку мить розітрем всесвіт пилом!

III

Так! Ми ростем! Ростем!
На цій землі тепер ми всі поети!
Тож скоро, мабуть, грімно понесем
Запал повстань на всі планети!

Нові пісні річками розіллєм!
Жбурнем в злотань гарячих слів ракети!..
Тепер у нас — безмеж бадьорих тем!
Тепер у нас — усі, усі — поети!

ПАРУБОЦЬКЕ

I

Гей, піду на села у веселім марші,
Щоб за плугом взнати, чи поет і я!
Сонце ти гаряче, братику мій старший,
Мабуть, в тім і буде доленька моя!

Як і кожний буду! В парубоцькім колі
Вечором зі сміхом вийду на майдан.
(Позабувши місто, де панелі голі,
А на них самотній висиха каштан!)

Паруб'ята виб'ють закаблуки в танку,
Виб'є серце тугу — спадщину гнилу!
Громом реготати буду аж до ранку,
З перуном ходити у шовкову млу!..

Налигаю місяць за срібляні роги
(Все можливо, друзі, серцю юнака!)
І пісні закину зорями під ноги
Для дівчат веселих біля тартака.

Там на полонині, де в кущах омани,—
В сутінь, біля ставу, а за ставом-млин,

Безтурботно стану цілувать кохану,
І зім'ятий буде пахнути полин.

Та замало буде тихої дороги.—
Усміхнеться неня: «Ну і басурман!»
Налигаю місяць за срібляні роги,
Шкереберть на ньому полечу в туман.

По далеких гонах, за далекі межі,
Мовби на казковім чудо-кораблі,—
Заберу в обійми, у свої, ведмежі,—
Все, що є ясного на оцій землі!..

Сонце ти гаряче, братику мій старший,
Мабуть, в тім і буде доленька моя,
Щоб іти на села у веселім марші,
І за плугом взнати,— чи поет і я!

ІІ

Чи не серце там ото упало
У гарячу вечора долонь,
Що й у мене сонячним запалом
Вже не б'ється промінь біля скронь?

Чом сьогодні вдруге на майдані
Я дарма мою кохану жду,
І женуть імлою думи п'яні
У простір, у безвість череду?

Так шалено тягнуть хороводи,
Вибивають землю парубки,—
Та ніяк з холодної колоди
Не зніму тремтячої руки...

... Де ж це ти,— прийди, моя хороша!
Де ж це ти,— прийди, моя ясна!..
... Золота завихрила пороша
І завмерла дзвоном в ясенах...

Б'ється бубон тонко і зухвало,
І дзвенять дзвіночки біля скронь..
... Та чи серце там ото упало
У гарячу вечора долонь?

III

Розлилася зоряна коновка,
І струмлять літавці, як вино,
В кошениці, вистеленій шовком,
За твоїм малесеньким вікном.

В'ється хміль, і серце хмелем бродить:
Жду-пожду:— Мо' вийдеш на зорі?
І здається, топлять серце води
Океанів синіх і морів.

І здається,— зовсім ні до чого
Опівночі глумої краса..
... Тільки тепло падає під ноги,
Мовби порошок місячний — роса...

Очеретом роги намантачив
Журавлиний місяць... Суховій..
... Як давно, либонь, уже не бачив
Я твоїх тривожних, чорних вій!

Ти прийшла! — І б'ється серце вовком,
І п'янять літавці, як вино,
В кошениці, вистеленій шовком,
В кошениці, вистеленій сном!

ФАНТАЗІЯ

Йй нема ніколи супокою...
Вгору, вниз (ану, ану удар!)...
Синя лапа теплого прибою
Розкидає бризками янтар...

Вдарить раз: то золото з туману...
Сліпнуть очі: повно вщерть принад.
... І летять по хвилях океану
Каравели сонячних армад...

Вдар... іще... мов крига, тоне вечір...
Каравели зникли у туман...
... Восьмий вал облив смагляві плечі,
І упав, мов зламаний паркан...

АЕРОПЛАН

Верби гойдались над ставом і тихо дзвонили
в повітрі.
М'яко котилися хвилі над полем у золотому морі,
Коник дзюрчав у волошках, і сивий старенький
корівник
Десь на леваді в сопілку, пасучи корови,
дударив.
Раптом прийшло, зашуміло, мов буря осіння
у пуші,
Й птиця, жар-птиця залізна майнула... Ревіли
корови,
Плакали верби і вже не дзвонили в повітрі,
Плакала лунко сопілка — в сумі сивенький
дударик.

Звіра з ножем полювали, в шкурі звірячій
ходили!..
Весно, ти знову ідеш! Ти ідеш до нас землю
святити,
Землю святити нову — велетнів наших
комунних!
Слава тобі, наша весно! Весно, осяяна, слава!
Гімном тебе ми вітаємо, весно, зазорена весно!

ТРАКТОР

Радісні ходять діди, а сини, то вже що і казати.
Наче на свято.— Сьогодні трахтур приїхав
з Омельком!
Із комсомольцем, урвиголовою, що літом із
міста
З смичкою десь надіслала ячейка в комезу
Лучанську.
— Мотре, диви! — Ну і диво! — І зроблять же
люди такеє!
— Це ж американське, а лізе, немовби
українська гусінь! —
Каже Панько, і дівчата, узявшись за руки,
сміються
Дзвінко і тонко, аж пуца за балкою лунами
сходить...
Ось уже й вечір,— по снопику золотому копи
складає,
Зверху іще прикриває, і сиплються зернами зорі
На почорнілу стерню із останнього снопика,
в котрий
Стомлена нічка серпа устромила, лягаючи
спати...

Качка спізніла оце пролетіла в комиш на озерах,
Зойкнуло щось на болоті і тиша усюди настала...
Тільки іще на майдані довго і довго шуміло,—
Лунами в пушу, за балку односило слово:—
комуна!

* * *

І все ж бо якось загадково:
Знайшли ми казку? Хоч одну?
Казок шукаємо шовкових,
... А попадаєм у пивну!

Доволі ж, люди й люденятка,
Шукати мрійної мети!
Зодягнем сонячну краватку
І будем буднями іти!

Не треба менторства й огуди
Блукань у пільмі, по едем!
Хай буде так: пізнавши будень.
У праці радісно зростем!

* * *

Щодня, щомісяця, щороку,
Ростем нестримано в захмар
(А дні біжать спокійним кроком,
Перегортають календар!)

І знаєм ми: з кремезним духом —
Ніхто не рине в стуму, в транс!..
Бо все розміреніше — рухи!
Бо все крицевіше — баланс!

ІРОНІЧНА УВЕРТЮРА

Від важкої трамонтани
тріпотять
серця і райни,
і суворий владар-вікінг
свій проводить корабель.
Він проходить у тумані,
обминаючи Одесу,
де живі, буденні люди
атакують скумбрію.
Не вдавайтеся в усмішку.
Я не вірю у легенди.
Сивий вікінг —
тільки пісня
у рибалчиних устах.
Ередья співав сонетом
про бретонку ідилічну,
Ну, а я —
про одеситку,
трамонтану
і пісні!

І, повірте,—

сто раз легше
оспівати синь Бретані,
ніж схопити колорити
одеситок

і розмов,
що трактують про кохання
і до речі — про затоку,
що над нею —

трамонтана,
а під нею —

скумбрія!
Люди добрі!

Пожалійте! —
Про подібні гарні речі
можна мріяти і далі,
без початку,

без кінця!
Над хорошим Чорним морем
тріпотять

серця і райни
і суворий владар-вікінг
свій проводить корабель.
Він проходить у тумані,
обминаючи Одесу,
де живуть буденні люди
і найкращі із жінок!

ТУМАН

І тут,
і там
вітрила волохаті,—
суцільний дим
од моря
до небес,
і тільки іноді
прорвуться
з плес
далеких сонць
проміння кострубаті,

і зірвуть млу,
де піняться прибої
та крутять хвилі
виром
карусель,
а десь летить
сп'янілий корабель,
між двох морів —
і під
і над тобою...

... І знову, знову...
Сторогатим чортом
охристить все
похмурий
капітан,
і вдарить в дим,
одчайно,
мов таран,
сирени тон
над портом.

•

ПОРТ

Одплив
буденний сказ,
немовби
шумний катер,
за брязкіт ланцюгів
сховалася іржа,
і знову в морі день
упав
за елеватор,
над бортом золотим
канатом з-під ножа.

О тихий порте мій —
вечірня заводь
трансу,
що серце
і думки
за рейдами запер,
де віє
з-поза плеч
м'язистим ренесансом,
та з люльок,

за димком,—
пахучий канупер.

Люблю
твое лице,
і ці
поснулі стяги,
і скромний орнамент
бетонних аркад.
... А десь
такі ж, як ти,
цвітуть архіпелаги,—
романтика моя
залізних естакад.

Химерно?
Правда?
Так?
Яку ж ліпити норму
на серце молоде —
зрадливу оболонь?
Привіт тобі,
привіт...
І бурі,
бурі,
шторму!
У нас з тобою
все
... за тишею —
вогонь!

РЕЙД

За елеватором маяк
на роздоріжжі
бур і мряк,
у білій піні,
наче в креїді,—
на урвищі
в зеленім рейді,
вогнями жовтими прорізаючи млу,
мов Прометей напружує кайдани на валу
і вдаль стремить,
де грім і шторм
у хаосі
первісних форм,
неначе ті титани, що повстали,
забарикаджують міжзоряні квартали
важкими хмарами,
дев'ятьми валами,
розламуючи глиб під п'яними вуглами,
розламуючи глиб і падаючи в ню
за гострими рефlekтами
вогню.

За елеватором маяк
на роздоріжжі бур і мряк,
мов Прометей у хмар заляк.
А там, де чорний виднокруг
в скаженому оркестрові оглух,—
у трюмах — помпами — зализуючи рани,
в обвали вод летять стальні левіафани.

І повно в них людей,
і зводять райни хрест
(за вдаром у бугшприт спадаючи на вест)
під стогін молитов, тортур і покаяння...
Регочеться норд-ост.
— Ця ніч для вас остання...
Останній рейс
і смерть...

... У склянки дзвонять чверть...

... Світання..
За елеватором маяк
на роздоріжжі бур і мряк
скорботно, тужно в хмар заляк.

ДОКИ

В напрузі
плеч
і рук
хриплять іржею доки,
нервуючи
дроти,—
манометри
і токи,

в хаосі
ромбів,
хорд,
еліпсисів
і сфер,
намацавши людей
мільйоном атмосфер.

Залізо.
Чавуни.
Грантів спазмічний лемент.
Іржаві ланцюги.
Котли.

Цистерни.

Цемент.

Сам чорний сатана,
забруднений, як шкет,
оглухлий
спадом,— в рейд
плює
за парашет!

КОСТРУБАТІ СОНЕТИ

Погрузка

Морські вузли.
Це — тип людей.
Правиці —
набори бомб.
В напруженні кулак.
Придушено хрипить
попід ногами
шлак,
і з ревом
сиплються
на естакаду
кокси. Чорні птиці.

Регочуть ланцюги.
Спалахують правиці
і паки
в чорний трюм
пір'їнами летять.
У спазмах корчаться гранти
і за стерном тремтять
на хвилях —

(з маяка)—
рефлекти. Їм не спиться...

На башті десять б'є.
Команда:
— Зняти трапи!
— Забрати якорі!
(з води плазують лапи).
Сирени левів рев.
Холодний склянок тон.

Здригнулися палуби.
Рвонулися машини.
Важкий плазує дим
на зоряні вершини.
За рейдом —
молодик
і в хвилях — камертон.

Рейс

Регочуть і свистять .
на палубі
матроси
(штормує у бакборт
важкий зелений вал),
а берег
золотий
зникає у провал...
Команда:
— Поворот!
— Кріпити троси!

За хмарами пахтять
багряні папіроси.
У сказі шестерень
реве
машини шал.
За вдарами у кіль,
мов бомба...
інтервал...
На палубі
свистять
за працею
матроси...

Вода,
вода й
вода,
та хвилі океану...
У рубці — капітан —
схиливсь на карту рвану:
О, важко, важко як
у чорну пітьму йти!
Як би не завести
на скелю
чи на камінь...
І карта,
наче пух,
кружляє під руками, й
обвалами
вали
гарпунять у борти.

З ЦИКЛУ „ЛІРИКА ФАУСТА“

Нема романтики! — Є трест, картель!
Нема романтики! — Авто та вело!
Та бомбами розтросшений мармур
Мікельанджелло,
та цінена лорнетом Грезова постель!
Там, може, з випадковістю Мадонна
Донателло
в кафе заспекульована, де богом джин та ель!
Од крові, од життя тріщиш, аж шкірі жарко!
Давно анахронізм і Данте, і Петрарка,
і зовсім недоречний геніальний Рафаель!
Тепер уся земля лежить в консервних
скальпах!
Оце недавно чув поет, як заривав на Альпах
звувгаризований — під скеписом туриста-
дурня — Телль!

Р. S. Авторіві не доводиться, проте, жалкувати за Нібелунгами та іншими середньовічним чортвинням!

АЗІАТСЬКИЙ ФРАГМЕНТ

Поклав Магомет
пісок у бархани.
Бархани —
у спеку пустель,
і шергою дзвону ідуть каравани
на безнадійно пuste.

Ніч налітає
і ніч, мов крук,
серед безконечних доріг,
і тільки за полум'ям на виднокрузі —
в далеку нірвану поріг...

I

За зоряним морем
далекі краї
і сльози,
і горе,
і думи мої.

Не принці із казки
«Рустем і Зораб»,—
за зоряним морем —
залізо і раб...

II

Хто не знає
сонетної мови:
не життя —

апельсиновий сад,
не життя,
а садок малиновий
з мільйонами
Шехерезад.

Тільки я
отакого Ірану
не вбачаю
за крицею лез.
Як і всюди —
там слъози
і рани,
та з важким канчуком
інглез...

III

За зоряним морем
далекі краї
і слъози,
і горе,
і думи мої.—
Не принци із казки
«Рустем і Зораб»,
за зоряним морем —
залізо
і раб...

ВОНО

I

Вечір, як і вечір,—
золотий
і ті ж
на смагляві плечі
коси золоті

падають
і в очі
голубу ману
ціляють,—
мов кочет
в груди турману,—

виточені брови
пазурами вій,
що такі ж шовкові,
як цілунок твій...

І лягаю трупом
перед каганцем,
і люблю,

хоч грубо,
та сказати це

чи насмілюсь,
в вічі,
що,—
мано моя,
ти —
не Беатріче,
і не Данте —
я!

II

О блакитна Інно!
Ставте самовар.
Нап'ємося чаю,
підемо у парк.

Розмовляти будем
про любов,
а ще
ренесанс сердець і
етику обійм!

Безперечно,
все це
незначне,
бо Ви
аж до віку — Інна
І Олекса — я.
Але все ж цікаво
буде з Вами нам
зазирнути

в пустку
йолопських голів,

де —
окрім буденних
справ
(росдрама, віст!)—
тільки претензійність
зверхніх міркувань!

III

Вечір, як і вечір —
золотий —
і ті ж
речення старечі...
Мариш і тремтиш,

Що з тобою дніє
і ночує
і
непомітно тліє
і мізки твої

затуляє мроком,—
притхлею прочан!
О слова під Блока!
О любов міщан!

САРКАСТИЧНЕ РОМАНЦЕРО

I

Куди іду,
куди несу
безмежне серце —
повне сонцем?
Навряд чи мечедзвонним
каледонцем
пісенну
Оссіанову
красу!

І все ж таки дивлюсь
на світ —
в рожеву призму!
Я недалекий
од рафаелізму!

Та, люба,
ось про це
і рідним,
і своїм,
коли ж повім?..

II

— Струхлявілі!
— Готуйте обійми!
— Відчиняйте ворота!
— Іду!

Що романтиком я народився,
це написано
і на виду!
Ви в історії
порох,—
це ясно,
але віком
Петрарок
старі!
З вами буду
сьогодні
ридати,
покохавши
Лауру
в марі!..

III

Квилять тужного предтечі,
з вечора до ранку,— сови...
Од твоїх очей овечих
мінористом тимчасовим
за міщанським Ханааном
плачу,
плачу,
як Ізраїль,
під балконом —

Дон-Жуаном
дому —
каравансараю.

Чую —
лірик,
і росту між
місяцем
та бруком —
гроном
виноградним.
Глупа суміш
із Хафіза
з Кальдероном

на твоїй панує зоні.
Образ твій —
рядном над плотом —
висне,
наче в Тенісоні —
наді мною —
Ланселотом.

Ну й куди піду
без тебе?
... Любий,
дальній,
милий степе!
Чи рознести,
як солому,
на Миколі
Вороному
по тобі,
оцю ось тугу,
непідтягнуту попругу

крові й серця молодого?
Ну та й що з усього того?

Знову глянеш,—
знову станем:
я —
туман
над Хуайнанем!

Ти —
так легко
у болото
мук моїх
вростеш,
як лотос!
І тебе
мені
любити,
і тебе
не потопити

у жазі моєї прірви!..
Цить,
о серце!
Знищи!
Вирви!
Не любов,—
о, ні,—
конання,
те,
що з вечора
до рання —

бродить,
кляте,

в серці,—
лазить,—
сантиментами
малясить,
труїть розум,
синім камнем
куперваси!..

Згиньте,
тужного предтечі,—
куці барди,
чорні сови!
Вірю!
Од очей овечих —
я нещасний —
тимчасово!

IV

Не прийдеш,
як вчора!
Не впаду
у синь —
листям
з осокара,
молодик хотінь!

Не полину
з вітром
до примарних міст...
Тільки місяць
титром
упаде
на лист!

V

Пізно,
 а чи рано,—
 все мені одно,—
 стану
 Дон-Жуаном
 під твоє вікно!
 Забринить гітара
 і можливо вб'є
 золотим ударом
 молоде
 моє.
 ... Синю серенаду
 про Шехерезаду
 з вітром —
 віч-на-віч —
 заспіваю
 вніч...

БАЛАДА СЕНТИМЕНТАЛЬНОГО УХИЛУ

І серце
і розум
сьогодні не в лад.
В апатії суму пишу.
Над пульсом,
над темпом
англійських балад
у пільмі вечірній
дрижу.

Сп'янілий метелик
летить у вікно
і в мене — не кров, а вино.

Я дівчині з маками фарб на вустах
в сутінках готую листа:

О, що я робитиму?
Ради нема
і під сантиментів німа!

О, що я робитиму?
Замкнено круг
і в ліриці зір — рівнорух!

Яку ж полюбити,
крім тебе?
Пусте!
Не знайдеш
тих самих вій!
Хіба на коробці
з-під пундиків, де
намальовано
профіль твій!

Губи твої,
Очі твої,—
темна гнітюча краса!
Вони не мої,
вони нічиї,
в них спека пустель не вгаса!..

І все безнадійніше
десь ліворуч
безжалісний
бій хвилин...
Це знов перебої...
Так муч же,
муч
і в кров навантажуй
полин!

Попробую стати байдужим,
та —
чи змовкнуть

мої вуста
і ця нерозсудливо молода
в артеріях
кров густа?!

Ось завтра відмию й зітру
іржу,
і вітер її однесе,
і вже не баладу-листа
напишу,
а просто забуду
все...

Я дівчині з маками фарб на вустах
в сутінках закінчив листа...
Метелик, що линув у темне вікно,
в саду загубився давно...

... А серце
і розум,
так само — не в лад...
В апатії суму пишу.
Над пульсом,
над темпом
англійських балад
в астмічній тривозі
дрижу.

МІЩАНСЬКА СТРАТЕГЕМА

По завулках —
чорні гуки,
в стіни —
 стуки,
в двері —
 вдари,
по завулках
 темні ночі
 роздирає
 дзвін гітари.

Там живуть
Петрарки в кльошах,
 заодчаївшись
 за мур,
 у здичавіння
 косметик,
 з міліонами Лаур.

Там
похмуру товсту тещу,

що подібна
до потоку
сала й цукру,
зять втішає
Месіадою Клопштока
і тихенько —
по секрету —
сповіщає:
Чан Кай-ші
скоро буде
в Харбіні...
комуністів...
ні душі!..

Там,—
по зламаних завулках,—
бідні мами
кажуть діткам,
що найбільше в світі лихо —
фінінспектори
й політика!..

Що Микола Миколаїч,
як не завтра,
то,—
сказати,—
післязавтра
певно буде
від Одеси —
на Козятин!

І усе,
що малось
злого
в «Учраспреді»
Комунгоспу,—

до цеглини чисто знищить!
Слава нам
і слава
— господу!

Прийде, дочко,—
зшамає!
Веселись — дюша моя!

По завулках
чорні гуки,
в стіни —
стуки,
в двері —
вдари,
по завулках
темні ночі
роздирає
дзвін гітари.

Там живуть
Петрарки в кльошах,
заодчайвшись
за мур,
у здичавіння
косметик,
з мільйонами Лаур.

Люди добрі!
Потопаю!
Не вдавайтесь у роздум!
Дайте човна!
Вже по груди
Я загруз
у ту коросту!

Поки ще
не став Фальстафом
провінційним
і товстим,—
дайте гасел
і Донбасів,
щоб епоху
довести!

*Товаришу Андрієві Хвилі ці
нарис, так само, як і майбутня
закінчена робота.*

МАТЕРІАЛИ ДО ЕПОПЕЇ

Те, що тут подається, об'єднує загальна
тема «Січневе повстання» (у Києві 1918 р.),
над якою я зараз працюю, маючи намір
утворити епопею.

Прийом французького посла у генерального секретаря

На щоках — фолікули,
в очах — іржа.
Шануючи ранг
і найперш себе,
од стіни до стіни
шароваристий дирижабль
ходив
великим цабе:

—Проставивши точно для Вас (уклін)
формульовку питання, добродію (etc!),
конфіденційно повторюю — не... тс...—
не можна... щоб не до стін!..—

Ми повинні рішуче боротись... (гик!)...
з більшовицькими... (гик!)... навалами.
Так!

Лише роздушивши в кривавий сік
сволоту,
здобудем державність! Да!

І що їм, так званим пролетарям,
ввижається, вірте — не знаю, та
і знати не хочу!
ВУЗДА! ВУЗДА!
Та батьківське гасло:
Не потурай!

Історія ж досі не бачила ще,
щоб тримав державу простолюди! Він
(простолюди) — до самих біблейських
колін —

ПСЯ КРЕВ!!! — і все!..
— Олив'яним дощем

СИПНЕМ!!!
Щоб і Буг, і Дніпро, і Псьол —
У КРОВ!!!
Як контр-непротилежність злу,х' —
а-ха!..
...Завжди до Ваших послуг,
з безперечною шаною, пане посол!..

А мсьє (компрене ву проп' — ахнам' д'ух'ам),
підвівши поруку,
сухий, як смерть,
подумав:
«Цинік!»
А потім:
«Смерд!»

А ще за хвилину, у форді:
«Хам!
Сало провуджене для каганця!
Бісмарк у матні — по-о-дума-є-ш! НЕ
Історія робить юрбу, а ця
Остання биками історію пне!..

А втім і про що ж це і як я? — Посол,
а мислю під Маркса?!»
— Шофер! — Гоп-ля!..
І маска поїхала — ремігаючи план —
десанту Антанти... На буг і Псьол...

Антистрофа

О дні,
що пройшли
невимовним розрядом
і громом—
вірвантом
важких атмосфер
на купинних шляхах!
О дні,
що пройшли
по хребтинах
кривавим погромом
з нагайками китиць
на жовто-блакитних
шликах!

За брудами оргій
глухими садизмами
корчем,

в розходженнях вір
і мільйонобличчях повстань
народжувалася республіка
в муках і корчах,
у сторчах
голів
і надій,
і переконань.

І всяке несло
свою частку
в розбуркане віче
натруджених рук,
пересьорбавши
спазми курка...
У Києві сполохом вибухнув
страчений Січень
під конспіративним плакатом,
що зліз на паркан:

— Товариші!

Годі!

Доволі

і мук,

і терпіння!

Товариші!

Око — за око!

Багнет — за багнет!..

...А в тижні пороша лягла молоком
білопіння,
і грав на зорю в передмісті щоранку
кларнет...

Рябіло полками,—
пахтіло одчаєм цибулі,

стоградусним потом
онуч
і густого борщу!..
До часу сиділи
в патронах
над порохом
кулі,—
в масштабі міщан,—
над линиями,
мільйонами щук!..

.
.

Організація наступу

Центральна рада сперлася
на гайдамацьку січ, на
наявність
куркулячого активу,
і райком,—
усе,
що в муці скупчилось,—
17 січня
рвонув
на змовклу колію
стривоженим гудком.

Прибоем ніг проходили
до другої години,
як море,
на обору
залізничних майстернь

і мітингом обурення
затвердили:
іти на
свавілля куркуляччини
зі зброєю!..
І в день
той самий,
після мітингу
усі рішучі друзі
повстання
готуватися до бою почали.
Ремонтували панцирник.
Озброювали блузи.
Розвідку штаб налагодив
і вислав патрулі.

Залізний вузол
колії
ряснів
бойовиками,—
на жужеличнім полі і
в околишніх місцях.
Ходили нишком —
групами...
В глухий, одутлий камінь
дубів завод
під трубами,
обдертий,
мов кістяк...

...Росли години
острахом,
щоб раптом

обірвати
набряклу тишу
пострілом...
...І, збігавши
в клозет,
пірнув
за скельця
з совами
в гарячці
обиватель,—
з дружиною,
з газетами
і кавою-глясе...

А в штабі директорії
й Полтавського загону
гримів наказ:
— Контрнаступом з Кадетського!..

А це
не жарт...
І сотник лаявся
в мембрану телефону,
і сіпався
невиспаний
бабусин офіцер...

...У бога і Валуєва
полковник матюкався,
за звичкою,
хапаючи
петельки піджака...
...Концентром
полк Грушевського

згорнувся обіч пакгаузів
вокзалу,
засипаючи
з руками на курках...

.

Революційний інтелігент

Сумний і поміркований,
як був іще студентом —
бентежив груди,
сковані
стремлінням в ідеал.

Любив словами різати:

— Чи ніч то, а чи день то?

Невже ж буржую виссати
всю землю,— як кавал?

І от уже з гімназії
натякнута «зараза»,
у світі ринув в маси і
кошлатий,

як варяг,—

жандарами помічений,
проніс з собою разом

Маркса,

Крапоткіна,

Мерінга й

«Кобзаря».

І перше в світі будучи

для себе сам хазяїн,

ховав

(конкретно кажучи,—

в долівках двох мансард,
нутром експропріатора
обіч
од всіх
і вся
і
хитріш—
відозви Леніна,—
найбільший свій азарт!

Але
не обминув-таки
своїм надіям
страсти:
під пальцем провокатора
пішов
у Шліссельбург,
хоч тільки в жандармерії
повірив зраді брата,
коли
його величності
ротмістр
сказав сумбур...
І довгі роки заслання
наругою покрило,
покрило
протоколами й
наказом од руки,
і матами
і свистами —
у «соціальне рило», і
ходою під шомполами
у кам'яні мішки!..

...А десь
у теці —
прямою
цвіло
і сальним фарсом!
«Я нижепідписавшийся...
поверьте,
Ваш благодь...
Весь пол в углу заповнено
литературой Маркса...»

Коротка резолюція:
«Крррапиву —
«пррропороть!..»

О, будьте, будьте прокляті!..
Невже оце і scuток —
палання,
в однім — проти,
а в другім разі — за?..

· · · · ·
Так, в 20 років —
запальний,
та ланцюгами скутий
за грати зник
етапами
дзвінкового туза!..

ГАРМАТНИЙ МАРШ

Арміє!
Стань у шерэг
верст,
поколінь,
епох!
Бачиш:
стоїть ненажера,
золото з ним
і бог!

Бачиш:
іде кордоном
громом на сто чортів
схоже,
але і то — на
диво —
з бачених див!

Бачиш:
дратує, стерво!
Ми не собаки,
ні,

та
на залізних нервах
носим, як зуби,
дні!

Арміє!
Стань у шерэг
верст,
поколінь,
епох!
Бачиш:
лящить ненажера,
золото з ним
і бог!

Верхом іде
і сподом
ворог на нас:
— Стеж!
Вміємо ми
терпіти,
тільки ж і бити
теж!

Кидайся,
сило вража,
лобом
в камінний галоп!
Ми тобі ще
покажем
кузьку
і Перекоп!

Арміє!
Стань у шерэг

верст,
поколінь,
епох!
Бачиш:
гарчить ненажера,
золото з ним
і бог!

В бурях і в грозах,
в зливі —
губи у кров.
Мовчи!
Вище
віру голів
і
серце на височінь!

Буде нам треба,—
вдарим
дзвоном залізних груш!
Вище
червоні штандари!
Арміє!
Кррроком!!
Ррруш!!!

ІНТРОДУКЦІЯ

Крикну так,
щоб з серця,
кров'ю харкнувши
на губах,
епоха запеклась.—
Годі!
Досить
над рядками аркушів
ти,
гаряча,
крапала й лилась!

Не тебе
на риму:
труби —
губи —
садовити,
як
в іконний кут!
Не для того
ми зійшлись
докупи,

щоб
твій розмах
лірикою схуд!

Всі слова —
брехня
пустих літаній,
не про соціальність,—
про едем!
Знаєте,
товаришу,
що статистичні дані
є
найепохальніша
з поем!

ПЛАКАТ ОДЛИГИ

І дзвенить
золоте цebro,
і стремить
золотий Дніпро.

І однаково сонце б'є
у чужі серця
і моє.

І страшенно багато підстав
написати
всім
листа

про загальновідоме,
про те,
що під сонцем
невпинно росте

вся країна
й зіницями дня
примружується, як кошеня...

Заєць зоряний
шлях перетнув,
повернув
у кущі
і заснув.

Знову в патоці
вечір зника,
знову в патосі
пристрасть губ
і по м'язах
суне снага
соку
в земний
вагітний пуп.

Заряснів пагінцями граб —
лине в листя
срібляний крап.

Заряснів пагінцями дуб —
у твоєму й моєму саду.

Набухають квітки.
Гаразд!
Вашу руку,
товаришу ряст! —
Я признаю
без жодних вагань
навіть курського солов'я,

коли він
сантиментам пань
потурати не буде в гаях!..

Одинадцята весна —
це Дніпрельстан!
Одинадцята весна —
це Шатурбуд!
Одинадцята весна, —
як праця проста! —
Одинадцята весна —
про троянди забудь!

Одинадцята весна —
новий трамвай!
Одинадцята весна —
новий паротяг!
Одинадцята весна —
май!
Одинадцята весна —
стяг!..

Сміється сонцем цех
і зводиться тюпцем
повз усміхи майстрів —
зайчиком над пасом —
п'янений перун.
Факти беру:
десь в обрїях
його найголовніша база.
Туманом од яруг
летить блакитний рух.
Можна ствердити, що сонце
покотилось до Африк.
Аксіома проста:
міжнародний стан.

Треба ж,
щоб погрілись
і ми і кафри!..

Хай дзвенить
золоте цебро,
і стремить
золотий Дніпро!

Хай однаково сонце б'є
у чужі серця
і моє!

Так страшенно багато підстав
написати
всім
листа
про загальновідоме,
про те,
що країна
невпинно росте

і під сонцем
зіницями дня
примружується, як кошеня!

ТАК ВОНО Є

Я не істерик,—
не кричу,
що я
тобі
не по плечу! —
До крові
груди надолужу,
та вигукну:
— Здоров, мій друже!

Мені ж
не писано
закон —
мантачитися язиком
над купами
психологічних крошев! —
Бо ти,
життя,
і так
хороше!

Коли я вірю,
що росту,
я бачу —
землю у цвіту!
Коли я знаю,
що живому
майбутнє —
маю аксіому!

Скажу:
— Ось веет вироста! —
і покажу
на Дніпрельстан!
На першу
ліпшу
вену порту,
що б'є
балансами
експорту.

Скажу:
— Ростає соціалізм! —
Дам факт:
статистику заліз!
Скажу:
— Ми сила сил народу,
Залізнякавого ми роду!

І доведу,
і покажу,
не пальцем витру
по ножу,
а числами подам
окрасу

і велич
Чорного Донбасу!

Отже: —
на пуп —
не закричу,—
що я
тобі —
не по плечу,
життя моє! —
Хоч надолужу
себе,
а зойкну:
— Здрастуй,
— Друже!

ПЛАКАТ ПРО НОВОГО ГЕРОЯ

Уривки

I

Товариші!
Вище здіймайте
не голі плакати корогв!
Товариші!
Труд і гвинтівку
та куль
олив'яний
горох!
Міста засипайте
бетоном
(Республіко!—
Грай
і рости!)
На ріки —
у шерэг — понтони,
на ріки — у шерэг —
мости!
Ведіть без вагань,
командарми,

по фронту
склепінь і заліз,
коли
не на бій,
не на бомби,
то лавами —
в соціалізм!
Турбінам наказ:
— Розкувати
Дніпро
зі славутської мли!..
Республік рука —
екскаватор,
трансмисії,
шківи,
вали!..
Гвинтівку —
на грані кордонів,
і куль
олив'яний
горох!..
Товариші! —
Вище здіймайте
мозолі,—
не зорі
корогв!

II

Героєм
був
і героєм
будь!—
Хіба вже забув,

як вщертъ
і вошами борсалась
наша путь,
і вітер нам сіяв
смерть!..
По фабриках
лазив
іржавий струп,
і димом не пахло
з труб.
На кожному дубі
гойдався труп,
на кожному дубі —
труп...
Ти кажеш,
що знову
рожевий плин
з пахучого дме
куща...
Не бійся!
То смертний проходить
тлін
по кублу
нових міщан!
Нехай
з п'єдесталової краси
тебе лорнують
вони.
Вони ж незлобіві
хатянські пси
і зовсім не рвуть
штани!
Героєм
був

і героєм
будь!
Бо ти ж не забув,
як вщерть
і вошами борсалась
наша путь,
і вітер проносив
смерть!..

III

Вицвіли на грудях
лати хрому,
а проте —
весь край
в залізній зміні.
Без гармат,
без бомбового грому
небо покоров
дюралюміній.
На кермі
так само
руки партії...—
Ось нервується
країна
пасом,
ось
новий герой
на кращій варті
сарану
з-під хмари
труїть газом.
Збудували
те,

що треба,
грубі
чорних м'язів
незчисленні орди.
Навіть десь
маленький Маріуполь
елеватором новим
гордий...
Голуба Одеса:
пароплави
вуджать небо,
так,
що небу жарко...

.
І не треба новому герою
легкої слави,
не треба
тріумфальних
арк!
Чуєте?!

IV

Нові часи,
нові оселі,
а він живе,
заклавши динаміти
в скелі,—
герой живе!
Не вигадка,
не сон,
не диво,—
герой живе!
У кожному

числі активу —
герой живе!
Республіки буденна
доле,—
герой живе!
У чорних антрацитах
штолень —
герой живе!
Біля грантів
і біля врубів,—
герой живе!
Поставлено питання
руба:—
герой
живе!!

V

Ти забудь
про загублену кров.
Недарма
тебе час прополов.
Ось від пороху
в м'язах твоїх
не лишається
сліду
уже!
Свіжа кров,
свіжий глузд,
свіжий вік —
всю країну
переперсже.
У сукровиці
пружиться час

і чорнозем
за соком гуде,
і найкраще
з найкращого
в нас
до буденної прози
іде.
З нами й наше
геть чисто все
(О, не тлієм,
не скнієм
в плачах!)
Над шляхами
республік
несем
буйну землю,
як груз
на плечах.
Ми ж хазяї
в своєму краю!
нам життя —
і сестра
і брат!
Любим сонце,
дівчат,
верстат!
Любим!
працю свою!..
Помилки стрічаються?—
Правда!—
Пусте!—
Сонце
і з плямами світить!
Ростем!!!

VI

Кожний
путящий
ліричний жлоб,
і той
перед нами
знатхненив рильце.
Бо кожному ж
ясно ж,
де сонце ж
зайшло
і де
облетіло
трояндове бильце!
Нова тематика
чорних труб
стає
неоспіваною горою!
Славим
простого й земного зруб,
бо ми —
нові —
герої!..
Солов'ями
у сині летить небеса,
осідлавши
мамзель Травіату.
Тільки
дивіться,
щоб в прозу —
назад
не жбурнув вас
з небес

авіатор!
Всесвіт
у м'язах
навіки загруб,
не бабусиним сном,
не марою!
Ставим
просто
земного зруб,
бо ми —
нові —
герої!..
Лізе
за нами
міщанства гарба,—
скрегоче,
рипить
і рипа,
і щось в ній лопоче:
— «Бе-а-ба
— ба!» —
Ні м'ясо воно
ні риба!—
В чеканні нірвани
дивіться на пуп,
обростайте
мумій корою!
Ставим
простого й земного зруб,
бо ми —
нові —
герої!..
Пристосовують Леніна:—
де б там знайти

еклектичне
для тістечок
гасло! —
Набридло ж
без віддиху
з нами іти,
і під тещами —
серце
погасло!—
Вам би
факти життя
обробити в мару б,
в комунізм
голубого покрою!—
Та —
ставим
простого й земного зруб,
бо ми —
нові —
герої!!!

БАЛАДА ПРО БАСМАЧА МАМЕТА-АБДУЛУ

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула, — хай його помилує аллах!

Кращий з усіх правовірних, я в гори до них
і був я голодний і голий, і чобіт був без ^{пішов,}
підшов.

Я прийшов у намет парваначі, до ^{гози-ляшкарбаші.}
до Ібрагіма-бека, — до друга Енвера-паші.

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула, — хай його помилує аллах!

Гордо я віддав селяма, високо груди тримав,
і сказав мені Ібрагім-бек: «Що ти маєш і що ^{ти мав?}

Чи забрав у тебе дружину, чи рвав за бороду ^{й вус,}
тебе ображав перед аллахом смердючий ^{кзил-урус?»}

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула,— хай його помилує аллах!

— Ні,— відповів я беку,— дружини в мене
нема,
і при мені з собою воля аллаха сама.
Я прийшов з тобою боротись за віру,
до смертних останніх ран,
бо бога мого джадид не шанує, і не шанує
коран!

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула,— хай його помилує аллах!

Сказав мені Ібрагім-бек: «Гаразд,— ти
будеш мій етим!
Живий залишишся, гозою станеш,— бійцем
аллаха святим!
Коли ж помреш, шахідом будеш,— ти чесно
носив ножа,
і будуть на небі в садах пророка тебе
покликати — ходжа!»

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула,— хай його помилує аллах!

Гукнув до вірних Ібрагім-бек: «На коней!
Кзил-аскери йдуть,
а поки розумний міркує,— дурень встигне
потонуть!»
Швидко скульбачили коней етими, Ібрагіма-
бека раби,
і полетіли, не сходячи з сідел протягом доби.

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула,— хай його помилує аллах!

Був піді мною подарований беком кінь,—
не спотикався він,
я на ньому — Мамет-Абдула — спускався
до долин,
піднімався на гору на ньому, хвала живого
творцю,
що мене утворив і кобилу дістав мені оцю!
Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула,— хай його помилує аллах!
З нами були рушники і інглезів, гострі мечі
були,
і ми найкращі сини пророка, хоч звали нас:
«Гали!»
З нами був,— я це відчував,— охоронець
наш — Жої-Мардан,
Шири-Яздан. І за нас молився великий
Ага-хан.

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула,— хай його помилує аллах!
Швидко ми налетіли,— і яструб не впав би
так на вівцю,
як ми на кишлак, аж вітер нас бив по лицю,
праворуч, ліворуч,— не дивились — як
сніжний гір обвал,—
не шукали доріг — на конях перелетіли дувал.

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула,— хай його помилує аллах!
Різали ми як треба,— великий був
переполох,—
од крові джадидів і кзил-урусів на небі аллах
оглух.

Вішали ми й гвалтували, і кров дівчат по ножу
текла як помста шаріату за скинуту паранджу.

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула,— хай його помилує аллах!

Але кзил-аскери нас одбили, вигнали нас
з кишлаку,
ми стали тікати, при цьому я був поранений
у щок.

На повороті в гори спіткнувся мій кінь
і впав,—
мене покинула воля аллаха, і я полоненим
став.

Про це мені оповідав добро людей Салах —
Мамет-Абдула,— хай його помилує аллах!

Мене зв'язали джадиди, кзил-аскери одвезли,
я бачив, таджики на мене були, як собаки,
злі,—
мене одвезли кзил-аскери в місто Душанбе,
тут мене розв'язали, і я побачив тебе...

Вислухав я Мамета-Абдулу,— гукнув:
«Розстріляти! — Швах!—
Я не помилую,— хай його помилує аллах!»

БАЛАДА КОЛОНІАЛЬНИХ ВПРАВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Гео Шкурупієві.

Високий інглез, ватажка юрби, брата спитав
мого:

— Гуер ду ю уант ту го? *

Брат мій сказав, ватажок юрби: —

— Ми підем до вільних гір,—
зис ис нот фар фром гір!**

Інглез сказав: — Гарзд! — Проходьте! —

Ви хочете волі? — Гуд!
Тільки ідіть стороною, бо моя плантація тут!

Феруил май фринд,*** ватажку юрби, ідіть
усі, але,—
ми наставим гармати на гори і буде вам дуже
зле!—

* Куди ви йдете?

** Це недалеко звідси.

*** Прощай, мій друже.

Бо не хочете ви працювати, бо собаки ви
й ледарі!—
Мусимо вжити заходів,— ай им уері сорі! *

Інглеz пішов. Мовчала юрба. Але брат мій
сказав:— Ого!—
Гив ю стіл павдер ін юр павдер горн ** ?!

* Дуже шкодую.

** Дати тобі пороху в твою порохівницю?

БАЛАДА ПРО ЗАЙВІ ОЧІ

— «Сеїд-Магомет-Техим-хан,
Хіви й пустель господар,
мир його дому,
а ласка неба
хай буде йому на дар,—
про Хадона Мулу-Музафара,
що був у Мецці на айди-курбан:
він
зламав
закон шаріату,
не схилив перед ханом тюрбан.
Виконав п'ять
і від сім до десять,
а на шостому ступні став,
став
зрадником бога
на шостому ступні,—
саляма хану не віддав.
Про нього ми
всім правовірним
та вірним слугам своїм,
що в місяць Шабан,
у Шабана день
відбудеться суд над ним.

Аллах —
 світло небес і землі,
 про це говорить коран,
волю його
 виконую я,
 друг пророка — Рехим-хан.

Так я сказав —
 Рехим-хан,
 Хіви й пустель господар,
і про це записано,
 й слово моє
 незрушне,—
 я акбар!»

В місяць Шабан,
 у Шабана день,
 по намазі,
 в вечірній час
привели на площу Хадона Мулу-Музафара,
 що вівці пас.

Він був ходжа й Хадон і в Мекку
 на айди-курбан ходив,
але
 не мав ні пула,
 і блох —
 дітей злидарства —
 плодив.

Зробив правовірним селям Музафар,
 і спитав його кази-калян:
«Що ти скажеш про те, над чим
 розгнівався, мир йому, хан?»
Сказав Хадон Мула-Музафар:
 «Хвала аллаху світів!—

Не хану судити мене,
 тобі ж —
Горе моє,
 рабу його — й поготів!
 о, хто збагне,
 душу поверне назад,
з коренем вирвану,
 хто збагне,
 де вітчизни моєї сад!
Пусто, пусто,
 й де та кров,
 що гад з правовірних ссе,
так я питаю
 й усіх, що тут,
 і небо й землю,—
 все!»

Мовчать усі
 на землі й у небі,
 й кази-калян мовчить.

Чути,
 далеко у тугуях
 наполоханий птах кричить.

Мовчить пустеля, й тъма фаланг,
 почувши
 овечий дух,

кладе салям
 овечим слідам
 і робить обачнішим рух.

Небо мовчить,
 і дурна зоря,
 що порушує тишу небес,
соромливо зникає
 слідом за тим,
 як вогневий зробить скрес.

Витер Хадон Мула-Музафар
порепаних губ пісок:
«Куди подівся
мого народу,
тіла мого сок?
Посохлі губи
від крові мокрі,
очі —
від сліз сухі,
Страждаємо ми
голодні й босі,
а за які гріхи!
Нас на землі
ніхто не любить,
не захищає ніхто,
Над нами стоять
аксакали й беки —
наші хазяї то.
Захочуть —
шкуру здеруть
і шаху
в Персію продадуть.
Це з нашої крові ж
і нашого поту
бучні каравани йдуть.
Бекам — оази,
а нам — пустеля,
і доля наша така,
Що бекам — жінки,
а нам товариство
обдертого ішака.
І хан
не карає злочинців,
значить,—

найбільший злочинець—
хан.
хай буде над ним
прокляття бога,
хай гноєм укриється ран!
Я був у Мецці
на айди-курбан,
і звуть мене люди —
ходжа,
Я бачив
багаті краї та землі,
і плаче моя душа,
Бо всюди,
всюди одна неправда,
всюди та сама рука
багатого й жирного
рве останні
хліба шматки
в бідака.
Але найбільш нещасна країна —
це рідна країна моя.
Хай здохне володар її,—ніколи
не уклонюсь йому я!»
Зітхнув Хадон Мула-Музафар,
ущух
і губи обтер,
і всі почули,
як сповнює шумом
чорний кажан
етер,
і всі почули,
що навіть у тиші
може шуміти світ,

здригнулися й витерли рукавами
з чол
холодний піт.
Тоді підвівся кази-калян,
повітря ковтнув
і сказав:
«Газда вірних — Рехим-хан,—
через мене, слугу,
наказав:
воля його
є непорушна,
і велич —
вище небес,
і він говорить про Музафара,
що це не ходжа,
а пес!
Тільки пси
багато бачать —
люди не вміють цього,—
очі пса
в пастуха Музафара,
як пса й покарають його:
завтра в нього
зайві очі
вирвуть
двоє майстрів,
і пустять
сліпого
шукати правди,
якої видющий —
не стрів!»

БАЛАДА ПРО „ВЕСЕЛОГО РОЖЕРА“

Шкіпер у XVII віці: —

Не смійтесь, сери й

прегарні пані,—

«Веселий Рожер»

в океані.

Я дуже прошу,—

ідіть в каюти: —

то чорний прапор,

то чорні люди.

Ви певно чули: —

сер Генрі Морган —

Заласний лицар,

що пахне моргом.

Він завжди носить,

о любі леді,

Кістки й мізковню

на колеті.

Чорти під черес

не ставлять шлюзи:

Як має гроші,

то анталюзи.

Йому ж планета

шмарує губи.

і каравелам
· нема рахуби.
Бучаві трупи
висять частенько
на їхніх вантинах
чи стеньгах,
де білі фрези
під мертвим ротом
всю ніч цілуються
зі шкотом.
Та й наша справа
з анталом рому
(повірте
шкіперові старому),
що дві пантофлі,
бо цей гульвіса —
антала — вип'є, а нас — повісить.
Отже, не смійтесь,
о сери й пані,—
«Веселий Рожер»
в океані...
Автор у ХХ віці: —
Пірпонт Морган,
і ти без звіту,
Оце твій предок,
бандите світу.
Не має прапор
«Веселий Рожер»,
але й без нього
життя хороше.—
Сидиш між акцій,
і між паперів
і ти — грабіжником імперій.

БАЛАДА З ОДРУБАНИМ ХВОСТОМ

Пітерсе, ти не повіриш, клянуся,—
я не брешу!
Зараз сиджу в своїй каюті — ледве перо
держу!—
Бо я заслаб від сміху й віскі. У крейсера
гарний хід.
Проте вода страшенно набридла. Спека.
Вживаю лід.
Пітерсе, ти не повіриш, клянуся,—
я не брешу!
Зараз сиджу в своїй каюті й про все тобі
пишу.
Їх було, як мух, до чорта. До речі, мух нема,
але москіти замучили. Далі! — На чому
спинився?!—Чортма!—
Здається на неграх. Так от подумай,
як весело нам було,
коли ми стріляли й приціл наводив сам
капітан Мак-Куло.
Ти знаєш нашого капітана? — Напевне,
що знаєш, так?
Він уже для чорних собак не раз робив
кавардак.
Веселий джентльмен наш капітан.
Учора він нам звелів

запхати негра в дуло мортири й стріляти
в свинячий хлів.
Пітерсе, я тобі й не сказав, що це на суші
було,
З крейсера висадили десанта за наказом
Мак-Куло.
Так от продовжую. Позавчора найкраща
вистава в нас
була: ми негру по краплі на лоба лили
сірчаний квас.
Його потрошку до самого мозку череп
роз'їло. Ми
потім його акулам зіпхнули, вдаром ноги
з корми.
А вчора,— забув,— ну й пам'ять у мене,—
вчора взяли на борт
негра, щоб бігав, і за ним ганявся Мак-Куло
улюблений хорт.
Дуже смішно, о Пітерсе, друже, як негр
від собаки тікав,
він зліз на місток, сховався в шлюпку,
але хорт його відшукав.
Тоді цей негр,— повіриш Пітерсе,— як це
було смішно,—
втік на щоглу від пса Мак-Куло.—
Підстрілили все одно.
Відтак негрятянки: Мак-Куло зв'язав
на палубі всіх
і за командою матросам залпом звелів
згвалтувати їх.
Потім ми рушили в Порт-о-Пренс,
підв'язавши собі під корму
на грубому тросі штук із сто,— негрів
веселу юрму.

Вони надзвичайно смішно тонули,
захлиналися в піні вони.
Наш патер стояв на кормі й сміявся: —
«Господь вас борони!»
Ти знаєш, наш крейсер прекрасно ходить,
отже для негрів буксир
один з найкращих! Пітерсе, їх ковтнув
за штурвалом вир.
А декого з них, іще живого, акули за ноги
тягли!
Пітерсе, друже, ці дні на Гаїті ми весело
провели!
Клянусь бородою святої діви, я тобі
не брешу!
Зараз вночі сиджу в каюті й про все тобі
пишу.
До Порт-о-Пренсу ще далеко. Боюся,
що буде нудьга.
Стали під берегом. Негрів нема. Ніч.
Стара кочерга
швендяє в небі, як завжди, й у мене почався
старий зуд:
згадую ніжно Коні Айланд і милу Мері Гуд.
Зараз виходжу: на палубі шум: Мак-Куло
танцює чарлстон,
чи що,— не знаю
...«Ворлд». Сенсація. Крейсер «Лінвінгстон»:
Біля Гаїті в гирлі Гіни, в океані знайшли його.
Екіпаж зник. Що з ним трапилось, ніхто
не знає того.
На палубі кров. В одній з кают знайдено
тільки хвіст:
Лейтенант, що пустив собі кулю в лоб,
і за ним незакінчений 'лист.

БАЛАДА ПРО КОНТРАБАНДУ

Повниться море дзвоном бинд...

— Хлопці!

— Вітрила на фордевінд!

— Носа на хвилю!

— Держи горцей!..

— Не доведи господь гостей!..

Море — не море, — регіт банд...

Повно в шаланді контрабанд...

— Не доведи господь гостей!..

— Тихше, братішки!—

— Держи горцей!..

Перець.

Шафранка.

Листя мирт.

Кружево з Брюсселя.

Золото.

Спирт...

— Не доведи господь гостей!..

— Цить, Пандопуло!

— Держи горцей!..

— Вже проминули?!

— Ні?!

...Удар!

Кинув прожектор

в холод,

в жар!

— Не дддоведи-и господь гостей!..

— Бісів сину!..—

— Держи горцеї!..

Стріл...

Блискавиця...

— В море!

— Шквар!!

Стріл...

Кров...

Труп...

Мар...

— Ба...тько... ві там пере... кажи...

— Чорт тобі в руль!

— В море держи!!!

— В мо! —

о! —

о! —

ре!..

.
Бита шаланда...

Кров...

Труп...

Життя

продається

за

руб!!!

**БАЛАДА
ПРО ЛЕТЮЧОГО ГОЛЛАНДЦЯ**

Важкий
броненосець
відходить
в рейс.
Відходить земля,
мов іржавий дах.
Місток.
Капітан.
На злих вустах
тринадцять чортів,
а на носі
цейс.

У просмиках
корчиться
хмарний лоб...
Над обрієм
сонце
і синій чад,
і дивляться жабами
дула гармат
роззявивши

в небо
залізний дзьоб.

У жмурках безодня.
Гуркоче даль.
Цвірінька на палубі
теплий
крап.
Дзвенять якорі.
На бакборті трап
тихенько
скрегоче
в холодну сталь...

Мовчить океан
у блакитній млі...
І раптом
наказ:
— Повернути!
— Вест!
Над обрієм
щогла
здіймає хрест,
та прапор
кривавий
на синім тлі...

І гостро,
мов кортик,
напружено зір,
і рвуть
лейтенанти
смішок на вустах.
На тім кораблі,

на обдертих вантах
розвішено
труп...
— Як холодно!..
— Бррр!..

Все ближче...
Все ближче...
І жах нароста...
І сморід
пливе
броненосцю
в розріз...
Але,
налетівши,
легенький бриз...
— Назад!..
— Поверта!..

Пропав корабель...
А на спинах —
мороз...
І тільки-но
впала
на палуби
ніч,—
на баці,
товаришу,
стримавши річ,—
сказав про Голландця
рябий матрос...

На хвилі
подмухував

вітерний міх...
Схилившись
на чорний, холодний борт,
причувсь капітан.
Рвонувсь, як чорт,
у спазмі,
крізь зуби,
намацавши сміх:

— Летючий Голландець?!
— Ха-ха-ха!
— Та це ж
комунарів
розстріляний бриг!..
І раптом,
згубивши підпору з-під ніг,—
в покорчене
череве
регіт запхав...

У просмиках
крутиться
хмарний лоб...
Над обрієм
золото й
синій чад.
І дивляться жабами
дула гармат,
роззявивши
в небо
залізний дзьоб.

У жмурках безодня.
Гуркоче даль.

Цвірінька на палубі
хмарний
крап.
Дзвенять якорі.
На бакборті трап
глузливо
скрегоче
в холодну сталь.

БАЛАДА ПРО ЧЕСТЬ МАТРОСА

Пітерсе, друже, дивися в вічі, я помираю, ой
господи, боже морів суворих, душу мою
заспокой.
Я маю гріхи, й гріхи, як камінь, тягнуть
мене на дно.
Господи, боже, Пітерсе, друже, жити мені
не дано.
Ти кажеш — море, так це не море, не море,
о, ні, о, ні,
господи, друже, це ж моє горе прийме мене
на дні.
Пітерсе, друже, мені байдуже, де пекло,
який рай,
але я боюся з кінця бугшприту відчути
смертний край.
Там на містку стоїть гардемарин: — кулі
дум-дум, наган,
і вже розстріляний впав у море Деві
О'Галліган.
Тепер виходить Джо Карпентер, а потім
вийду й я,
сер адмірал жеребка прогляне, черга настане
моя.
Я довго дивитися буду в дуло — стріляти
вони не спішать,
патрон в барабані й курок під пальцем —
спокійно в них лежать.

БАЛАДА ПРО КОРОТКОЗОРЕ ЕЛЬДОРАДО

В далекі моря пішли кораблі
з людьми,
що набридли своїй землі.

А людям
набридла своя земля,
набридла людям ласка короля,
і вони прийшли до портів іздала.

У людей по кишнях
вітер гуляв,
і чортик ножа виглядав з халяв.
Був у них хаотично оздоблений ріт,
од легеньких пушків,
до великих борід,
і кремезні руки,
що рвали дріт.

Люди сіли на свій корабель
і поїхали до фантастичних земель.
Люди спали на палубі
в спеку й мороз,

у шоку їх бив безпритульний трос,
і вночі наступав на ноги матрос.

Люди снили місцями веселих озер
і спросоння мимрили:—

«Пробачте, сер!»

А матрос сміявся й плював за борт,
і мріяв

про черговий п'яний порт,
щоб випить з дівчатками,
хай їм чорт.

Люди їли щодня свій черствий хліб,
і чекали землі,

де злізти могли б.

Їх привіз корабель до порту Пара,
де в хащах Пріапа красунь-гора,
золота,

пранців

та іншого добра.

Покинули люди свій корабель
і злізли на землю чужих земель.
Останні центи спустили в порту,
останню кишеню визнали за пусту
і стали шукати свою мету.

Спритний гідальго до них прийшов
і роботу їм випадково знайшов.
Він сказав,

що в нього великий такт,
Знайде він для людей Ельдорадо,
факт,

але ось дрібничка,—
підпишіть контракт.

Люди рота роззявили, й

кавалер

Їх повів до підніжжя Кордільєр.

На плантацію вивів, сказав:

— «Стоп!

Ельдорадо тут! Кожний з вас — холоп!

А хто тікатиме,— куля в лоб!»

І подумали люди: «Це тут? Ба ні,—

ми несли Ельдорадо на своїй спині».

Але пізно.

В джунглях нема воріт.—

Не вернутись додому, де виріс рід,

із руками, що рвали б не тільки дріт.

**БАЛАДА
ПРО ОСТАТОЧНО КОРОТКОЗОРЕ ЕЛЬДОРАДО**

В нудний океан пішов корабель
з людьми,
 що втекли від своїх земель.
Бо власна земля —
 холодна й німа,
бо власна земля,
 як завжди, — тюрма,
а краща
 усюди, де нас нема.
Конквістадори пливли було! —
Від ромів і райн
 в голові гуло.
Тепер над трубами жодних райн. —
Простий пароплав,
 без ніяких тайн,
компанії
 «Зюйд Амерікен Ляйн».
Пароплав припадає на два борти,
між двома бортами —
 люків роти.

В трюмі — бізнеси.
 В камбузі — антал
 віскі,
 на прізвище «пан Скандал».
 Це й пуп романтизму!—
 Відал — міндал?!
 Романтика моря?
 Конрад?
 Стівенсон?
 Капітан
 таємничий, як масон?
 Нічого подібного.
 Через борт
 Схиляється кілька зелених морд,
 щоб дерти з апломбами шлунки:
 — Чччорт.
 В салоні для шиберів,
 нагорі,
 танцює Манон
 з кавалером де-Грі.
 А палубу третю,
 від бруду руду —
 провітрює сон
 про світ какаду,
 про кактуси й
 Мехіку на меду...
 І тут
 попадає в поганий стан
 з Принцесою Мрії
 Едмонд Ростан.
 Сягнувши поглядом моря постель,
 всесвітніх поетів найкраща модель, —
 вишукує блох
 Жофруа Рюдель.

Поет Мелісанд!
Ти мені не брат?

Ти мені не брат?
Я шукаю

чи ні

чи ні твоїх Ельдорад?

Навряд чи шукаю,

бо не один

З ТАКИХ

попадає за сірий тин,—

в міцний і жорстокий

карантин.

В дурный океан

іде корабель

з тобою,

ЩО ВТІК ВІД СВОЇХ ЗЕМЕЛЬ.

Чи власна земля —

холодна й німа?

Чи власна земля —

назавжди тюрма?

А краща—

чи всюди, де нас нема?

100 000

червоних фронтовиків.
По Унтер-ден-Лінден вони йдуть,
Ідуть,
щоб піднести
свій протест.

Знамена їхні
полоще кров,
і бронзові зорі рамен
дзвенять.

На розі спиняються всі вони.
Говорить оратор
з трибуни плеч.

Оратор говорить.
Його слова

подальшим
товариші передають.

І слово
по згортках

похмурих чол
збігається шквалом,
аж поки з вуст
не рветься полум'ям:

— «Хай живе
Комуністичний Інтернаціонал!»

БАЛАДА ПРО ДВОЗНАЧНУ ВОЛОШКУ

Як кажуть у казці:
прегарного дня
приїхав поет,
лірична матня.

Він вийшов у поле
на «шелест отав»,
побачив волошку й
у позу став:
— Моя Україно! —
п'янюче вино!
Моя волошино! —
Блакитне панно!..

І раптом
над цим
надзвичайним панном
пройшов
прозаїчний, як жук,
агроном.

Рвонув волошину,
в руках розтер
І надвоє
степ
матюком
роздер:
— Хлібплана прорвано!
Люди сплять,
а в полі —
волошки
хліб їдять!

З КНИГИ
„МІЙ ДРУГ ДОН-ЖУАН“

1934

МІЙ ДРУГ ДОН-ЖУАН

ПОЕМА КОХАННЯ

Уривки

Більш од усього пошкодили Пет-
рарці в очах Лаури його сонети.
І коли Ромео, що, стоячи одлією но-
гою на шовковій драбинці, гаяв час,
виказуючи свій екстаз у звертаннях
до ночі й місяця,— Джульетта нетер-
пляче стукала пальцями по бильцях
балкона і думала: «Ах, який же ти,
базікало, сине Монтеккі!»

Карлош Фрадін Мендес

Н

а восьме березня глупа ніч,
На лоба рвонули баньки осовілі,
Мене несподівано віч-на-віч
Стикнула з героєм Севільї.

Спочатку подумав: галюцинації,
Хотів логічно лізти на стіни,
Але второпав — гішпанської нації,
Громадянин Жуан, позапартійний.

Довгастий, в плащі, як на стрісі лелека,
Старий уже, з вусами, як у моржа,—

Він скочив зі столу, не так, щоб здалека,—
Не то зі сторінок Байрона Джека,
Не то з недоїденого коржа.

Спокійно зирнувши на дивного дона,
Кажу: — Сідайте! Будьте, як вдома!
Не знаю, до чого візита ваша,
Але я повен до вас інтереса,
Як ся має ваща мамаша,
Донна Інеса?

У мене з коханою трагедія роздорова,—
Пошукаю в особі вашій розради.
Я вашій присутності радий здорово,
Прямо сказати — здорово радий!

Весело буде мені подивитися,
Як крутяться ваші кумедні остроги,
До того ж дізнатись про темні дороги
Байронової несамовитості!

Чому він залишив вас у вагіні
Якоїсь там Фіц-Фольк — красуні
й герцогині?

На зойк цікавості, не ворухнувши вухом,
Спить історія без сну і без наркозу,
От і думав я, пішла земля вам пухом,
Як і вашому татусю, дону Хдзе!

Бачу я, літа у вас доволі зрілі,
Крутити солідно сивий вус!
Біографії сторінки підозрілі
Думаю почути з ваших вуст!

Місяця нема
Тут, чи мо весна не та?
Що колись була?
Ті ж вони! Лиш я один
Той же, що й раніш, але...

Арівара Наріхіра
«Ісс — моногагарі».

Починайте, Дон-Жуане,
розкажіть но, як діла,—
Скільки ще нових романів
ваша доля вам дала!
Од Севільї до Гренади
в сивих сутінках ночей,
Як там ваші серенади,
як там стуки од мечей?
І, до речі, де дівчата,
що п'яніли ви від них?
Чи в двадцятім віці є ще
хтось із тих дівчат чудних?
— Ні! — несміливо й тихенько
мовив слово Дон-Жуан,
Так поволі й кволо, ніби
шматень хліба розжував.—
— Да, Влизько, уже давненько
я на час кладу вінок.
І страждаю й добре знаю,—
вже нема отих жінок!
Вже ні Джулії немає,
вже немає ні Гайде,
Замість них брудна потвора
до моїх обійм іде!
У сучасному нікчем'ї
жінка гірша від ярма,
І немає в неї серця,
як і розуму нема!..

Ех, та що казати! Краще
 почитайте вірші ці.
Що вночі я їх проплакав,
 їм не зміг звести кінці.
З ними бився, їхнім ритмом
 шум епохи, серця стук
Вбив, і мертві від одчаю
 випадали рими з рук!

ПЕРШИЙ ВІРШ ДОН-ЖУАНА

Справді, я люблю тебе не очима,
тому що вони бачать у тобі тисячі вад;
але серце моє любить у тобі те, що
очі зневажають; воно — всупереч зор-
рові — охоче марить тобою.

Вільям Шекспір
Сонети.

О переможцю, хоч один раз грізно
Поразки взнай!
Байдуже-роблено гукни, покіль не пізно:
— Чорт з нею! Най!
Признай, що ти, як з грішми то буває,
В розмін попав! —
Того, що шукано, і не було, й немає,
Або проспав!
Та мрія єсть! В її важкому вірші
Себе тягни!
Та рви її, та бий, та форс не згірше
Од інших гни!
З початком серпня кинь кохання липня
І не пізніш!
Жени журбу, коли ж уперто липне,—
Стромляй на ніж!

На тічку кобелів — як всі барися,
І без пуття,
Мов книга престарезна, гний і рвися,
Грай все життя!
Живи, дурний, в образі, бодем битій,
У тісноті,—
Все серце прокрути не в тій орбіті,
В кінці — не ті!

Для вірша першого в світі лове-
ласа—це було воістину надто ординарно.

Арівара Наріхіра
«Ісе — моногагарі»

Прочитав я вірші Дон-Жуана,—
Й зрозумілим стало все мені: —
Бо побачив я нудного пана,
Що з ледарства б'ється в мрій мані.

У несмаці часу і не в курсі
Він живе від часу навпаки.
Світ він бачить тільки в тім ракурсі,
Що заводить в дикі тупики.

Час біжить, а він все нижче пада,
Він з орла на курки сходить лет,
Фрез брудніє, іржавіє шпада,
Рветься оксамитовий колет.

Час біжить, як рана ножева на
Серці — час болить, болить і от —
Постає з героя — Дон-Жуана —
Блазень героїчний Дон-Кіхот: —

Рухи мислення, — такі ж, як тіла — мляві,
Але в сяйві дивних древніх поз —

Кращим в світі, у своїй уяві,
Лицарем — він їде у Тобоз.

І до просто баби — Дульцінеї —
Він, як до принцеси, йде, вірніш —
Втілює він власні мрії в неї,—
А від неї має — третій книш!

І не здібний навіть уяснити,
Де це, що це боком виліза,—
Власна мрія? Проза часу? — скніти
Починає, й з ока б'є сльоза.

Як і кожний смертний — головатий,
Тим не менше він не може, ні,
Просто на цю справу наплювати,
Ні здогнати бравим бігом дні!

Вічно в нього, в роті, десь то, ген там,
Все болить не той, так інший зуб.
Він найгірший тип інтелігента,—
Звіра, котрий став рідким, як зубр.

Він не тільки у кохання сфері,—
Ні, й в усім, з усім веде бої
Й завше не в свої заходить двері,
Бо — не визнає їх за свої.

Він з добою, взагалі, в роздорі,
Опору ж не терпить поготів.
І виходить — не стара — нова історія:—
Різність світогляду двох світів.

Тут і крапка: з вечора до рання
Йде дрібної психіки крутіж...

Дійсно, це була дама, що з нею
зійтися було дуже важко.

Арівара Наріхіра
«Ісе — моногатарі»

Я кажу слова до Дон-Жуана,
Крутячи сарказм щораз крутіш:

Тоді, як вас цікавить лишé
Мрійно-ніжна міщанка Лоліта,—
Приходить Ликера й з часу траншей
Висуває гарматою теодоліта!

Тоді, коли ви, щоб розважити сплін,
Ідеали чекаєте дуті,—
Та сама Ликера складних дисциплін
Граніти гризе в інституті!

Тоді, коли ви ще чекаєте цнот,
Для нас вони — майже наруга,
І наша Ликера без зайвих ніжнот
Стає за товариша й друга.

Вона, коли схоче — й життя по гроб
Кохати зуміє й стане,
Та тільки без хворих проблемок нероб,
Таких, як ви, Дон-Жуане!

Ви мрієте про ідіотські раї,
Де Адамів призначено Євам,
Тому-то сучасні ідеї свої
Одкошем Ликера й дає вам!

А ви як і слід — епікур, сибарит,—
Переплутавши вік і дати,

Ще більш на Ликеру роззявили ріт, —
Починаєте ви «страждати»!

Це ваша й минулого часу вина,
Проблема оця старезна:
Не любить вас баба, — це, значить, вона
Ще більше для вас цікава!

І з часу оцього ваш спокій зника,
І надвоє серце рветься,
І з часу оцього щось виника —
Нещасним коханням зветься!

Неправда! Бо це не на серці поріз! —
Це гірше від гіршого лиха —
Ображена страшно, до болю, до сліз
Дрібненького власника пиха!

Вона, а не ваша так звана душа
Вгортається в туги тогу,
Якщо вам, натерши, підносять книша
І печений гарбуз до того!

І ви, взагалі, на дві голови
Нижчий від нас у своєму колеті!
Котіться ж собі ковбасою, бо ви
Є зайвим на нашій планеті!..

«О жінки!» — сказав Шекспір,
перевернувся на другий бік і вмер.

Анекдот

Пістоль Дон-Жуанів покрила іржа,
Та як би там не було б,
А з нього вилетіла душа,
Бо куля влетіла в лоб!

Тоді (о читачко, завмири, як німа!
І ти, читачу, занімій!)
Дивлюсь: Дон-Жуана, що був, то й нема,
А труп на підлозі... мій!

1931—1933

ПРИМІТИВНА ПІСЕНЬКА

Не поволі і не зразу,
Не великі й не малі
Наші руки, наші м'язи
Ухопили центр землі.

І тоді під синє небо,
Очевидно, недарма,
Вирізана там, де треба,
Вийшла земна бахтарма.

Крізь базальти, крізь граніти,
Вбивши скальпелі-ломи,
Серце земне, як терміти,
Почали точити ми.

З операції такої
Посміхалися пани,
Тільки згодом супокої
Загубили враз вони.

Спершу гучно, потім стиха
Нам пани казали: «В вас

Пихи на чотири штихи
І немає сили в мас!»

Уникаючи скандалу,
Ми в цю хвилю їхню матъ
Шапками не закидали,
Хоч і мали право чхать!

Просто рушили колони
І зчинили в надрах руд
Вимножений на мільйони
Бій людини і споруд.

За Уралом і за Доном
Наша воля в цих боях,—
Шахтами зросла й бетоном
У підмурків бакаях.

Донедавна не відома
Ще нікому, воля ця
Посміхом, вогнями домен
Сяла з кожного лиця.

І тепер шевром і хромом
Обмаршовуючи брук,
Піснею ми, гасел громом
Славим справу наших рук.

Наші дії, наші рухи
Все вірніші, взагалі —
Наші м'язи, наші руки
Міцно держать центр землі!

БЕЗПУТИННА ПІСЕНЬКА

Од Одеси до Батума
море променем пала,
од Одеси до Батума
плине риба камбала.

Та в душі рибалок сльота,
і вони в турбот палу
із високого польоту
криють рибу камбалу!

Бо ні плану, бо ні снасті,
бо нікого, хто б болів,
в справі щій і гірш напасті
був би рибі камбалі.

Факт: покіль на влови були
рибакспілка подала —
од Батума до Стамбулу
щезла риба камбала.

ПЕРСПЕКТИВА

Обсипається в березні навись,
а голоморозь квітня — зніма,
відступаючи (ніби ненависть
безперечних поразок), зима.

Наближається Травень.— Це лави
робарів пронесуть прапори,
а відтак на Дніпрі пароплави
у затоках розпалять пари.

Буде рух пасажирів — на пристань,
на Межигір'я, на Тетерів
і облавок в облавок — париста
біганина на пляж катерів.

Буде зелені плутаний запліт,
буде спів, буде сміх і ачей —
врешті решт буде пристрасть і заплід,—
будуть місячні ванни ночей.

Буде те, чого не видати,
буде неба блакить голосна,
буде все, що зуміє подати
молода пролетарська весна.

ОСТАННІЙ З МОГІКАН

З циклу

Я його зустрічав вже не раз і не два,
безперечно,
зазирає під дугу, під задуху масного пенсне.
Ніби дух потойбічний зустріне́ться,
вклониться гречно,
німо шляпу підніме і чемно мене обмине.

А удома один, як моремух, сидить серед
моху,
потемнілі від цвілі сторінки старого горта
й, живучи в величезну двадцятого віку епоху,
він од неї верта, він не бачить у ній ні чорта.

Час від часу рвучись в ідеали з тортур
гемороїв —
він сидить, ніби крук, не пускаючи «зброї»
із рук,
між томів анахроній, з марою забутих героїв,
в рукавичках, що з ними збирався у похід
Мальбрук.

Щоб триматись поверхні, він робить останні
зусилля,
в живоплоти робіт заплітається скромно,
як хво́щ,
і стає за каталог чудного архівного зілля,
за живу патерицю нудних до історії прощ.

Я його зустрічав вже не раз і не два,
безперечно,
зазираю під масне, засмальцьоване, давнє
пенсне.
Він при зустрічі завше вклоняється ввічливо,
гречно,
і смішить, як контраст, молодого й живого
мене.

КУРОРТ

З циклу

«Сентиментальні відпочинки ударника»

День. Ясна прогулянка. Ліс. Зелені тіні.
Зі стрімкої скелі — летючий водоспад.
Дощик несподіваний. Крапельки. Тремтіння
Вітів і листочків ніжно і не в лад.

Ніч. Пахучі зорі. Тиша. Кипариси.
Камінці.— Під берегом моря мілина.
Хвильки.— Білі зайчики. Дальні шхуни риси.
І на стежці місяця — срібна луна.

Проміні. Хмаринки. Сині снів споруди.
Спиться так чудово. Розчинене вікно.
Квіти. Аромати. Легко дишать груди.
Болісне і хворе — згнуло давно.

Ранок. Місяць точиться під дашок курзалу.
Весело з постелі будить вітерець...
...Поїзд їде з білого тропічного вокзалу —
І до праці рветься ще один боєць.

ФРАГМЕНТИ

I

З

амовкли дзвони шестерень
Під корчами крантів і бантин
І лунко стукають куранти:
Хай плине
день!..
Хай плине
день!..

Димар далекий крізь туман
Вже сонцю руку перетискав,
І ліпить радісно хлопчисько
Веселі гасла на паркан...

Так рідно, просто й тепло,— ну,
Чи серце в грудях, чи пороги,
Що клекотять?
Нехай дороги
Залізно зійдуться
В одну!

Сьогодні рушиться закон
Старого щастя і любові!..
Прольотами мостів здіймаєм грізні брови,
Щоб з гулом перейти останній Рубікон!

Сьогодні щастя в нас,
Що ми усі —
Брати,
Сьогодні в нас любов.
До праці і до сонця!..
...Ламайте скельця і віконця
Або не застуйте іти,
Старі,
Залузані,
Похилі,
Що дні любили, мов псалом!
Летим із ревом на пролом!
Клоніться
 силі!

Хай буде Травень знаком вам
Дрібноти вашої і грязі,
А ми рівняєм шерех м'язів,
Щоб знов робить за зломом злам!

...Так рідно, просто й тепло — ну,
Чи серце в грудях, чи пороги,
Що клекотять?
Нехай дороги
Залізною зійдуться
В одну...

...Замовкли дзвони шестерень,
Під корчами крантів і бантин,

Але,
Хай стукають куранти:
Останній зламів
плине
день!..

II

Спадають сонячні вітрила,
Лунають марші по гаях...
Юрбо, юрбо золотокрила,
І я лиш часточка твоя!

Твої пісні, твої знамена,
Вони й моє, моє, моє!..
...Не вщухне сонце на раменах
І серце розум не проп'є!

III

Капає золотом сонце на обрій,
Рветься у скверику вечір на клоччя...
— Юнко!—Чому ти так дивишся в очі?
Чом це вони і знайомі і добрі?
Вибухом — серце! (Чом би не мавзер!)
Сказано ясно і сказано просто
(К чорту поему про Аріосто!):
— Любий товаришу!— З Травнем!
...Пауза — а...

IV

Натріпотілось серце вщерть.
За цілий день любові й сонця.

Воно в блакитній ополонці
Вже полетіло шкереберть...
І вечір в блисках шестерень
Крізь вікна цеху впав під крантом...
І знову стукають куранти:

Линь
день...

Линь
день...

Линь
день...

НОКТЮРН

Нема журби... Нема в мені печалі,
Бо серце в мене — золотий дудар,
Бо серце в мене — човник на причалі,
А сміх — пісні, а окіян — вода.

І сил моїх не зложиш на долоньці,
І повен човен мій гарячих дум,
Ой вірю я, що вигребу до сонця
І з тим піду бадьорий на тріумф!..

ТАК ПРОСТО

Я. Савченкові

Не хилюся, як в плесо осика!
Гей ви, люди, не бачите, як
Наливаюся зоряним соком
І стремлю, бо ніде не заляк!

Я незламаний! — просто і широко
Ще скажу і снагою нап'юсь!
З скалозубими рота не щирив,
Але, вірте, весь вік просміюсь!

Ну, та й якже мені не радіти?
Чи дороги імла замела,
Чи усі ми — не кращого діти,
Чи епоха моя замала?!

А чи, може, й собі невідомо
Все проспав і проспав?! Занімій,
Поневіро! — я в себе, я вдома
У країні й годині своїй!

Я дивлюся на ціле, і тузі
На дрібнім переваг не даю!
Я не вмію за плямами, друзі,
Недобачити силу свою!

Я ж незламаний. Просто і щиро
Це скажу і снагою нап'юсь!
З скалозубими рота не щирив,
Але, вірте, весь вік просміюсь!

І не згину, не випаду з ока
Стозалізного! Бачите ж, як
Наливаюся зоряним соком
І стремлю, бо ніде не заляк!

ВАМ — БЕЗСИЛНМ

I

На море, океани, ріки,
На піну, гули, рев і свист
Стає, мов лев, новітній вікінг
У блискавках шалених міст!

Навіщо ж одбивати в луни
Холодним яром — міф Атен?!
Переберем мідяні струни
На арфах радіоантен.

І воскресім, чи то — сотворим
Не позабудете, а нове! —
Нехай богозневажним хором
«Табу» небесне розірве!

Твоє й моє — в прийдешніх ерах,
Моє й твоє — не тут, а там,
Коли злетять в «планетоерах»
На зустріч вихорним світам

Онуки!..

Ні?..

Напийся ж зілля!

Оплюй усе!..

О, срам і стид —

Коритися своєму безсиллю

Під рядом гордих пірамід!

О, срам і стид — заперши брами,

В архіві вудити серця

І рахувати темні плями

У труби Цейсів на сонцях!

О, срам і стид, о, срам і сором!..

Лети ж у сказі на багно,

Над благочестія собором,

Як грім, залізний Сатано!

II

Ще треба вам нових Шевченків,

Ще треба вам нових Франків,

Од нас, «безштаньків», «безбатченків».

Од «смердів» і од «мужиків»!

Терпіння ж в смороді не мати

І не утримати руки,

Щоб з вас, без скальпеля, зідрати

Лампаси, шолудь і мізки.

Та вивести на сонце, площі! —

Нехай ідуть, нехай ідуть,

Нехай ідуть і ваші мощі

Замість цілунку обплюють!

III

На море, океани, ріки,
На піну, гули, рев і свист
Встає, мов лев, новітній вікінг
У блискавках шалених міст.

Усіх з прокльонами на страту
Пішле, що люблять тишу, тінь,
Що серцем, м'язами — кастрати,
Зреклися льоту і шалінь!

О, рви і бий! Бетонним хором,
Лети у сказі на багно,
Над благочестія собором,
Як грім, залізний Сатано!

Одеса, 1927

БУДЕННЕ МОРЕ

Нема тут казки ніякої,—
як всюди в світі й
на морях,—
шумлять
за рейдами
прибої,
де кораблі
на якорях.

Розводить день
останні риси
і кида вечір
дзвоном в сквер.
Я ж бачу
щогли-кипариси,
і пахне з люльок
канупер.
Там всюди праця.
Як ще мовлю? —
Мов човен
в гавань,
ніч пливе.

Тебе,
о море,
славословлю,—
буденне,
чорне, трудове!
Жбурни,
як шторм,
кремезну силу
на рейди
м'язів і сердець,
щоб дужі —
крові не зносили,
щоб по безсилах
вдарив грець!

ДЕВ'ЯТИЙ ВАЛ

Холодний шторм,
холодна злоба,
обвалами —
холодний гул
і моря лютого
оздоба,—
летить дев'ятий —
карбункул,

що вдарить
в камінь,
розгориться,
мов п'яний геній
трьох секунд,
над скелями
розпалить бунт
і враз ущухне,
розлетиться,

в ніщо,
в ніщо.

Отак
і ти —
поете
мрійної мети!

* * *

Вмерло. Вщухло. З холодочком
Вилив тугу в тихий сад
Синім, синім на листочки
Співок спаду листопад...

Та чиї ж то вікна в поле,
І вогні,
вогні,
вогні,
Тепло в клубі комсомолу
Безтривожному мені.

ПРОЛОГ

Ми ідем, ідем, ідем,
Неосяжна первісткова сила,
Що півсвіту вже давно розмила
І розбила не один тотем!

Ми ідем, ідем, ідем, ідем,
Розгортаємо нові колони,
Із книжками — на Сорбонни,
На палаци — із мечем!

* * *

Розпустились небачені парості,
Розтопилося сонце в юрбі...
Україно моя, шаровариста,
Не вернутись ніколи тобі!
Золотими, нечувано юними,
Червоніються маком поля...
Розквітає, братерсько, комунами,
Не країна, а всенька земля!
Ну й нехай! — Славословлю
по-щирому!

І нема тобі, радість, кінця!..
Тихо сходить за стумами, вирами
Тепла віра на юні серця...
Розпускайтеся ж сонячні парості
І бриніте промінням в юрбі!..
Україно

чужа,
шаровариста,
Не вернутись
ніколи
тобі!

* * *

Хотів летіти і вкляк на комі,
Хотів бриніти і став на грань
Твоїх пісень старий відгомін,—
Відгомін сонця і палань!
І знову сили, знову сили
Збирати будеш в козубень,
Щоб знову груди показались
Твоїми іскрами пісень!

ЮВІЛЕЙНЕ СЛОВО

Від Заходу летить:
— Ви розірвали струни
Культури і життя!
Та Схід гука:
— Жиєм!
Від Заходу летить:
— Ви смерди, хами, гуни!
Та Схід відповіда:
— Спокійно визнаєм!
— Ми з гордістю синів людини й
лева,
Враже,
Презирливо на злість твою і на
ганьбу
Так просто,
Без жалінь,
Отак спокійно кажем:
— Віддай життя і путь
Колишньому рабу!
Мечем нас не лякай
І не лякай хрестами,

ГЕСІОД

I

Між неуцтва
і між маразму,
неначе мухи на листі,
виконуємо і не раз ми
слова безвольні
і пусті.

Та я не кину їх
на тацю,
бо хочу вірити,
що от —
надійде знов
любити працю
новий ліричний
Гесіод!

II

Куди ти підеш,
Україно?
Кого питати?
Ясно й так!

Уся в знаменах, як в жоржинах,
ти пружиш нерви,
мов Спартак!

І, щасна сонцем,
на чорнозем
виходиш юнню поколінь
зросити лірикою
прозу,
перебороти,
сон і лінь!

III

Титан би я! —
Зробив би все я!
Титан би я!
Та все
Дарма!
На кожному кроці Одиссея,
але ж Гомера і нема!
І все ж не кидаю на тацю
і глузд і віру:
скоро
от
надійде знов
любити працю
оскаженілий
Гесіод!

СЕНСАЦІЙНЕ ВИДОВИЩЕ
В БЕРЛІНСЬКОМУ СОБОРІ

Зайшов
у Vorhalle * —
жизка
тремтить.
Роблюсь
найсвятішим
з тактовних.
В кріслі —
красі
сидить,
мурмотить,
з мертвим —
живий молитовник.
Це
соціал-демократ,
чин,
ротфронтові й
бандам
гибель.

* Переддвер'я.

Марксизм,
 не ричи,
 молись,
 мовчи!
 Так само,
 як гер Цергібель.
 Можливо,
 що зараз
 поблизу
 страйк,
 кров,
 поліція,
 пусто,
 проте — Gottesmutter *
 геру
 сестра,
 а біскуп —
 гріхи
 одпустить.
 У гера —
 екстаз,
 гер —
 без турбот,
 геру —
 без німба
 не вийти:
 летить
 турманом
 особисто
 mein Gott,
 щоб гера
 благословити.

* Богоматір.

Цілком
 можливий
 такий прецедент,
...як сон
 жеребця рябого.
Дарма
 соціал-поліцай-президент
відчитується
 перед богом!

ВІРШ У КРУПНОМУ МАСШТАБІ

В Есені —
 Круп
тільки
 Круп
над містом
 поставлений
 руба.
Крутиться
 Круп
з димом
 труб,—
труби —
 власність
 Крупа.
Втомився,
 ляж,
до послуг —
 Круп,—
ліжко
 з фабрики
 Крупа.

Змерз
на снігу,
грійсь
біля груб,—
груби —
продукції Крупа.

Ікри
захотів,
купуй
ікру
в консервних
коробках
Крупа.

Каші
кортить,
вари —
з круп
з-під
круподерки
Крупа.

Чай
зберігаєш,
тримай
окріп
в термосі
фірми
Крупа.

В найбільшій
потребі
рятунок —
Круп,
залізний
клозет
Крупа.

Есен
 під Крупом —
в кіптяві
 згруб,
покрився
 від Крупа
 струпом:
сніг
 попідтане,
і крапає
 Круп
розчином
 шлаків
 Крупа.
Бога —
 нема,
диктатор —
 Круп,
а решта —
 додатки
 до Крупа,
приміром,—
 коні,
у коней —
 круп,
жінки,—
 і в жінок
 круп.
Все
 з комарами
їсть
 Круп,
а пролетар —
 під Крупом:

якщо
не здасть
Крупа
на зруб,
то сам
ляже
трупом!

**ДАВАЙТЕ ПОГОДИМО НАПЕРЕД З ВАМИ,
ЩО ЦЕ—НЕ ГАСТРОЛІ ФАКІРА ІЯМИ**

Гарні
 романи
Поля
 Морана;
це —
 не романи,
цукерок
 торбина,
а де ж
 Індія,
Індія —
 рана,
Індія —
 тир карабінам?!
Анекдотами
 за нами
з літературних Одес
лазять
 дракони Аннама
і Жан
 д'Есм!..

В аннамітські
 потилиці,
в голодні
 роти,
з фортів
 ціляться
морди
 мортир!
Про це
 романістами
зовсім
 не пишеться:
домінуюча
 іжиця
домініонами
 пижиться.
Пижиться,
 а не пишеться,
бо весь
 рецепт:
«Мазнути
 про Індію
тепер
 оце б!..»
Читати
 не раджу,
потече
 слина:
самі
 магараджі
їздять
 на слонах
В уса
 не дують,

живуть,
 щоб гуло,
сплять
 та будують
бунгало.
Немає
 ніякого
 пролетаріату,
є інглез,
 білий сагіб
 і брат,
що судить
 за законами шаріатів
і Магабгарат...
Але
 між романістами
і фактами —
 різниця!
Не тільки
 для мистецтва
індуси
 ріжуться!
Романісти
 в Парижі
колупають
 «народ»,
а в індуса —
 трусики
 та крихта рижу —
в рот!...
Хочете
 бачити Індію
 з радянського терену,

читайте
 відозву
 Комінтерну!
Вслухайтесь
 в занесений
 сухими вітрами
гімн
 повстання —
«Банд
 матарам»! *

* «Привіт тобі, вітчизно» — революційний гімн Індії.
(Прим. автора).

КОТОРІ ТАМ У СТЕПУ

Сумна
історія
в дядька Овсія,
бо він
торік
погано засіяв.
Стій, Овсію!
Не бійся, Овсію!
Голим
гаслом
голова б
не гасала,
як же
здобути нам
хліба
до сала?!..
Дивись,
комсомолець
за книжку засів.
Гульк —
і вийшов як слід
засів!

Напевне,
знають
твої
онуки,
що то
не врожай,
коли — без науки!
Жито,
товаришу, справа — не табака,
знайди й
відчуй,
де заритий собака!
Хліб,
як пава,
з землі
не вплива,
коли
на руки собі
не поплював!
Самий
хороший
твій кум
і сват —
суперфосфат!
Немає
кращого друга,
як
амоніак!
Знай,
що не тільки
мертва літера
з об'яв
Сельсоюзу —
чілійська селітра!

Взагалі,
 щоб ніхто
 не зміг доректи,
виконай
 найбільше
 розумних директив!
Засій
 як слід
 і таким чином —
село
 і серце
 відпочине!
А потім,—
 ой, там у полі,
 та й на обніжку,—
скрути
 з мого вірша
 собачу ніжку!
Сядь
 на пень,
куриву
 покорись:
віршеві
 честь,
а тобі —
 користь!

РУЛ, БРИТАНІЄ!

Царствуй, Британіє,
над синім морем,
над синім морем
здіймай кістяк!
Царствуй, Британіє,
над кров'ю і горем,
над кров'ю і горем,
неси свій стяг!

Царствуй, Британіє,
ножем і злотом
ножем і злотом,
о Джоне Буль!
Царствуй, Британіє,
над санкюлотом,
над санкюлотом
букетом куль!

Царствуй, Британіє,—
здіймай гармати,
здіймай гармати
над Гібралтар!

Царствуй, Британіє,—
в сестру і брата,
в сестру і брата
гати удар!

Царствуй, Британіє,
над синім морем,
над синім морем
здіймай кістяк!
Царствуй, Британіє,
над кров'ю і горем,
над кров'ю і горем
неси свій стяг!

**МОРАЛЬ ТАКА ПОТРІБНА МЕНІ —
КИНЬ РАФАЕЛЯ! — ДАЄШ ДЕНІ!**

Висить
 панно,
під ним
 панок,
з панком
 панна,
в панка
 монокль.
Обоє
 сухі,
 як палички Коха,—
натяк
 на людей
 засоромивсь
 і щез,
в «доску»
 коментуючи
 фарби Ван-Гога,
сумлінно
 провадять
 музейний процес.

І тут
 не зробиш
 алібі
 природі,
 якщо
 екземпляр
 людини
 засох.
 Адже не добрати,
 вони пародії
 чи справді
 мистецький обов'язок.
 Для них
 плазуй
 і Челлінь Бенвенуто,—
 нехай
 над шедеврами
 слинка тече!
 Ці корки
 у смаках —
 найгірші зануди,
 але ж
 у зануд —
 компетенція —
 чек:
 — Челліні?
 Ол райт
 Бенвенуто Челліні!
 — Челліні?
 Скільки?—
 Без зайвих хитань
 все в чуїнгвамовій
 жвачці й
 ліні

янкi
 згрібають
 в свій Манхатан!
 Під ними
 на лапки
 стає
 галерея
 в скульптурі
 Венер
 і слонових
 слоних,
 Для них
 розкопали
 скарби Ерітреї,
 Праксітелі
 камінь точили
 для них!
 — Оце Дюрер? —
 В Нью-Йорк
 Дюрера!
 Фрески
 Перуджії
 при
 у Перу!
 Сам
 директор
 з музейного дерева —
 стає
 за жердинку
 в подібну пору.
 Щойно
 шедевра
 ухвалить
 фістула,—

зігнеться
 директора
 постать німа
і,—
 чудо, не чудо,
 а вітром
 здуло,—
мистецтво —
 було,
мистецтва —
 нема! —
Воно вже
 згубило
 для мас
 інтереси,
його загорнули,
 як квітів газон,
його вже
 везуть
 океанські експреси
повз бабу Свободи
 в сонний Гудзон.
І там
 мільярдер
 у вестибюлі,
скидаючи
 в руки
 льокая
 пальто,
немов
 на модерні
 од спліну
 пілюлі —

вперше й

востаннє

зирне

на Ватто.

З цим

мистецтвом,

розкішним,

скромним,

з цією розвагою

я

— для ледаря,—

не зрівняв би

наше

скромне,

наше —

для буржуазії

погромне

мистецтво,

що зрушує

пролетаря!

У збірці «Вибрані вірші» упорядник намагався подати кращі твори О. Влизька, які в цілому зберегли свою ідейно-естетичну вартість і для сучасного читача. Тексти до книги добиралися за основними збірками поета, а також за цікавішими журнальними публікаціями. В окремих випадках бралися публікації з книг, які в свій час мали для автора значення «вибраного» («Рейс», 1930, «П'яний корабель», 1933 та ін).

З книги «За всіх скажу» (1927). Тексти подаються за виданням: О. Влизько. За всіх скажу. Вибрані поезії. В-во «Маса», Київ, 1927.

З книги «Живу, працюю» (1930). Тексти подаються за виданням: Олекса Влизько. Живу, працюю. (Вірші). Державне видавництво України. Харків—Київ, 1930.

Вірш «Плакат про нового героя» подається за збіркою «Рейс. (вид. «Пролетарської правди», Київ, 1930) з авторськими скороченнями.

З «Книги балад» (1930). Вірші друкуються за виданням: Олекса Влизько. Книга балад. Книгоспілка. Харків, 1930.

«Балада з одрубаним хвостом» друкується з незначними змінами, внесеними автором в останнє прижиттєве видання (Олекса Влизько. П'яний корабель, Мооські вірші. Література і мистецтво, Харків—Київ, 1933).

За текстом цієї збірки подаються також «Балада про «Веселого Рожера» та «Балада про остаточно короткозоре Ельдорадо».

З книги «Мій друг Дон-Жуан» (1934). Поема і вірші друкуються за книгою: Олекса Влизько; Мій друг Дон-Жуан. Література і мистецтво, Київ, 1934.

Поема «Мій друг Дон-Жуан» подається з деякими скороченнями (опущено, зокрема, три з чотирьох «віршів Дон-Жуана»). Згадуючи в тексті про поему Дж. Байрона «Дон-Жуан», автор з умисною «фамільярністю» переінакшує ім'я поета з Джорджа Ноеля Гордона Байрона на «Байрона Джека». Імена «авторів» — Карлош Фрадін Мендеш, Аріваро Наріхіра, а також їх тексти в епіграфах — літературна містифікація поета.

Вірші різних поків.

«Фрагмент». Друкується за книгою: Ол. Влизько, Поезії. ВУСПП. 1927. «Вам — безсилим». Друкується за журналом «Молодняк», 1927, № 5.

«Ноктюрн». Публікується за журналом «Глобус», 1926, № 5.

«Буденне море». Вірш подається за текстом збірки «П'яний корабель» (1934).

«Дев'ятий вал». Те ж.

«Вмерло. Вщухло. З холодочком»... Вірш взято з журналу «Молодняк», 1927, № 1.

«Гесіод» («Між нещасття і між маразму»...). Подається за журналом «Нова генерація», 1927, № 2. Заголовок — упорядника.

«Пролог». Подається за журналом «Молодняк», 1927, № 6.

«Розпустились небачені парості». Друкується за текстом журналу «Молодняк», 1927, № 4.

«Ювілейне слово». За «Молодняком», 1928, № 2.

«Хотів летіти і вкляк на комі»... Текст — за журналом «Молодняк», 1928, № 3.

Вірші «Сенсаційне видовище в берлінському соборі», «Вірш у крупному масштабі», «Давайте погодимо з вами, що це — не гастролі факіра Іями», «Которі там у степу» подаються за збіркою: Олекса Влизько. Nach Deutschland! Державне видавництво України, Харків—Київ, 1930. Перші два з них надруковані в розділі

«Hoch, Deutschland!», два останніх — в розділі «Мое сьогодні» цієї книги. Вірш «Которі там у степу» являє собою характерну для творчості Ол. Влизька в ці роки композицію з афористичних гасел на певну тему.

«Рул, Британіє!» Текст — за книгою «П'яний корабель» (1934).

«Мораль така потрібна мені — кинь Рафаеля! — Даєш Дені!» Текст подається за книгою: *Олекса Влизько. Мое ударне. Література і мистецтво, Харків—Київ, 1931.*

ПОЯСНЕННЯ ДЕЯКИХ МАЛОВІДОМИХ СЛІВ

(з української та інших мов)

- а к б а р — великий.
а н т а л — міра рідини.
а н т а л ю з и — розмовна назва монет з Андалузії.
а й д и - к у р б а н — мусульманське свято.
б а к а й — вибій.
б а х т а р м а — спід, виворіт.
в і р в а н т (технічне) — хомут на шині.
в е в р и к — білка, вивірка.
в ш е м е т а т и с я — наспіх одягнутися.
г о р ц е й (місцеве) — далі в море, «мористіше».
е т и м — особистий охоронець.
к а з и - к а л а н — старший суддя.
к а н у п е р — ароматична рослина. Тут — запах.
к з и л - а с к е р — червоноармієць.
л я ш к а р б а ш і — воєначальник.
п у л — гріш.
р а й н и — реї (на кораблі).
р о м а н ц е р о — збірник народних іспанських пісень,
«романсів».
с к у т о к — наслідок.
с т у м а (тут) — запаморочення.
т р а м о н т а н а (місцеве) — північний вітер.
ф о л і к у л а — дрібні запалення на поверхні шкіри.
ф о р д е в і н д — попутний вітер.
ч у н н і г в а м — жувальна гумка.
Ш и р и - Я з д а н — ім'я пророка в мусульман.

ЗМІСТ

	Стор.
Олекса Влизько. <i>Павло Усенко</i>	3
Поет недоспіваної пісні. <i>Леонід Новиченко</i>	8

З КНИГИ «ЗА ВСІХ СКАЖУ» (1927)

«Крові б, крові і сили відерцем»	33
«Я іду ясний дорогами»	34
Сентименталістам	35
Романтикові	36
Жовтень	37
I («Бурхливий Жовтень у чорнозем»)	37
II («Жовтень! Сонце! Грона винограду!»)	38
Травень	39
I («А сонце—плином, сонце—вгору»)	39
II («Весняний день і сни зелені»)	39
III («На вулиці крізь двері-шлюзи»)	40
Серце	41
Дев'ята симфонія	42
Імпровізація	44
Бабине літо	46
Осінь	47
I («Із мечем завітав. На порозі»)	47
II («В басаман-пожари»)	47
III («Біга осінь — пужить киями»)	48
IV («А чи знали ви осінь веселу»)	48
Настрої-дисонанси	49

	Стор.
I (Сьогодні сонце — тепле і просте)	49
II («Як дзвін порепаний, уперто»)	49
III («Десятки Люсі...— На бульвар»)	50
Ленін	51
Поетові	54
Сарказми	56
I («Маленьке віконце і скельця на- бік»)	56
II («Ми оспівуєм трохи не все»)	56
III («Укладу довжелезну поему»)	57
Іронії	58
I (Неокласичне)	58
II (Мінор)	58
Європа	60
I (Дисонанс)	60
II (Догмат фашизму)	60
III (Кінець і початок)	61
За всіх скажу	62
I («З високих веж ми дивимось на світ»)	62
II («Не плачем ми! Не ходим по шин- ках»)	62
III («Так! Ми ростем! Ростем!»)	63
Парубоцьке	64
I («Гей, піду на села у веселім марші»)	64
II («Чи не серце там ото упало»)	65
III («Розлилася зоряна коновка»)	66
Фантазія	67
Аероплан	68
Весно, ти знову ідеш	69
Трактор	71
«І все ж бо якось загадково»	73
«Щодня, щомісяця, щороку»	74

З КНИГИ «ЖИВУ, ПРАЦЮЮ» (1930)

Іронічна увертюра	75
Туман	77
Порт	79
Рейд	81
Доки	83

	Стор.
Кострубаті сонети	85
Погрузка	85
Рейс	86
З циклу «Лірика Фауста»	88
Азіатський фрагмент	89
Воно	91
Саркастичне романцero	94
Балада сентиментального ухилу	100
Міщанська стратегема	103
Матеріали до епопеї	107
Прийом французького посла у генераль-	
ного секретаря	107
Антистрофа	109
Організація наступу	111
Революційний інтелігент	114
Гарматний марш	117
Інструкція	120
Плакат одлиги	122
Так воно є	126
Плакат про нового героя	129

З «КНИГИ БАЛАД» (1930)

Балада про басмача Мамета-Абдулу	139
Балада колоніальних вправ з англійської мови	143
Балада про зайві очі	145
Балада про «Веселого Рожера»	151
Балада з одрубаним хвостом	153
Балада про контрабанду	156
Балада про Летючого Голландця	158
Балада про честь матроса	163
Балада про короткозоре Ельдорадо	165
Балада про остаточно короткозоре Ельдорадо	168
Балада про червоних фронтовиків	171
Балада про двозначну волошку	173

З КНИГИ «МІЙ ДРУГ ДОН-ЖУАН» (1934)

Мій друг Дон-Жуан (поема кохання)	175
Примітивна пісенька	184
Безпутинна пісенька	186

	Стор.
Перспектива	187
Останній з Могікан	188
Курорт	190

ВІРШІ РІЗНИХ РОКІВ

Фрагменти	191
Ноктюрн	195
Так просто	196
Вам — безсилим	198
Буденне море	201
Дев'ятий вал	203
Вмерло. Вщухло. З холодочком	205
Пролог	206
Розпустились небачені парості	207
«Хотів летіти і вкляк на комі»	208
Ювілейне слово	209
Гесіод	211
Сенсаційне видовище в берлінському соборі	213
Вірш у крупному масштабі	216
Давайте, погодимо наперед з вами, що це—не гастролі факіра Іями	220
Котрі там у степу	224
Рул, Британіє	227
Мораль така потрібна мені — Кинь Рафаеля! — Даєш Дені!	233

ПРИМІТКИ

Пояснення деяких маловідомих слів	237
---	-----

Влызько Алексей Федорович
Избранные стихи.
Издательство «Радянський письменник»
(На украинском языке)

Редактор Л. М. Новиченко
Портрет роботи художника Ф. С. Красицького
Художне оформлення В. Я. Хоменка
Художній редактор М. Н. Вальчук
Технічний редактор Н. В. М'яковська
Коректор І. Я. Ільєнко

*

Здаю на виробництво 18/1 1963 р.

Підписано до друку 22/IV 1963 р.

Формат 70×90¹/₂ зм. 7²/₈ фіз.-друк. арк.,

8,99 ум.-друк. арк., 6,8 обл.-вид арк. + 1 вкл.

БФ 01078. Тираж 6 000. Зам. 4032.

Ціна в оправі 49 коп.

Радянський письменник, Київ, Бульвар Лесі Українки, 20.

Книжкова фабрика Головополіграфвидаву Міністерства культури УРСР,
Одесса, Купальний зав., 5.

1963